

WASA DAGBLAD

Nr 36 Söndagen, 7 september 2025

ISSN 2954-2448

Finnvera

Vasa Universitet

Österbotten kan bli en Blå zon

Gunnar Bäckman's utställning i Helsingfors

Framtiden för svenska dagstidningar

Vera Rubin

WASA DAGBLAD

**HÄR FINNS VI:
vpress.ovh**

I KVÄLL!

Framtiden för svenska dagstidningar i Finland

BONNIER NEWS förvärv av finlandssvenska tidningar 2023-2024 är ett historiskt ägarskifte i nordiska medier, eftersom det är första gången som finska dagstidningar hamnar under utländsk kontroll.

Även om denna förändring kan rädda dessa publikationer från försvinnande, väcker den grundläggande frågor om mediernas oberoende, bevarandet av kulturen och kostnaden för överlevnad i den digitala tidsåldern, enligt en färsk studie av Jenny Stenberg-Sirén, Jens Berg, Klas Backhom och Carl-Gustav Lindén med titeln "Strategic media ownership across borders: Insights from case Bonnier News in Finland".

Ekonomisk nödvändighet

Förvärven baserades på den bistra ekonomiska verkligheten. Hufvudstadsbladets årliga förluster uppgick till 2,5–3,6 miljoner euro, och både Konstsamfundet och Harry Schaumans Stiftelse uppgav att de inte hade resurser för den digitala omvandling och tekniska utveckling som krävdes. Bonniers integrationsstrategi – att etablera administrativa funktioner och satsa på journalistik – gav en livlina som dessa tidningar inte kunde uppnå på egen hand.

En berättelse om två resultat

Integrationen visar på en dubbel effekt. Den journalistiska verksamheten har haft stor nytta av att journalister har fått tillgång till avancerade analysverktyg, AI-stöd och omfattande nätverk för informationsutbyte i Bonniers 50 publikationer. Redaktionerna har nu bättre möjligheter till professionell

utveckling och resursdelning, vilket skulle ha varit omöjligt under oberoende ägande.

Konsolideringen av administrationen har dock medfört avsevärda kostnader. Mer än 20 arbetstillfällen har försvunnit, den lokala beslutanderätten har centraliserats i Sverige och viktiga funktioner som tryckredigering har flyttats till Sundsvall. Denna centralisering väcker oro över bevarandet av den lokala kulturella kontexten och de språkliga nyanser som är nödvändiga för att tjäna de finlandssvenska samhällena.

Kulturell och demokratisk påverkan

Det kanske mest oroande är den gradvisa urholkningen av det lokala institutionella minnet och samhällsbanden. Övergången från små lokala annonsörer till större kunder – en biprodukt av den centraliserade försäljningen – försvagar tidningarnas band till sina regionala ekonomiska ekosystem. När rubriker skrivs och artiklar redigeras av personal som inte är insatta i den finska kontexten kan något väsentligt gå förlorat trots det gemensamma språket.

Arrangemanget avslöjar också obehagliga beroenden. Hufvudstadsbladets förbättrade ekonomiska resultat bygger i hög grad på Konstsamfundets pågående årliga stöd på 3,5 miljoner euro, som i huvudsak är ett "privat presstöd" som belyser den fortsatta ekonomiska bräckligheten trots integrationen i en stor mediekoncern.

Paradoxen för överlevnad

Forskningen tyder på att dessa förvärv ger "en större chans att överleva för de finlandssvenska tidningarna", och bevisen stöder denna slutsats. Bonniers tekniska kapacitet, professionella resurser och digitala expertis

erbjuder möjligheter som dessa publikationer aldrig skulle ha kunnat uppnå ensamma.

Men denna överlevnad kommer med en förvandling som i grunden förändrar vad dessa tidningar representerar. Utmaningen framåt ligger i att bevara deras kulturella värde och samhällskontakter samtidigt som de verkar inom ramarna för internationell mediekonglomeration. De svenska dagstidningarna i Finland har inte bara räddats – de har blivit något helt annat.

Framgång kommer i slutändan inte att mätas i vinstmarginaler eller teknisk kapacitet, utan i huruvida dessa tidningar kan fortsätta att fungera som autentiska samhällsröster samtidigt som de uppfyller kraven på företagets effektivitet. Experimentet kan mycket väl komma att definiera framtiden för den regionala tidningsutgivningen i de nordiska länderna, vilket gör dess resultat avgörande för att förstå mediekonsolideringens bredare konsekvenser för det demokratiska samtalet och bevarandet av kulturen.

Bild: Peter Worodarsky, chefredaktör för Dagens Nyheter, och Niklas Nyberg, chefredaktör för Vasabladet, vid en presskonferens om försäljningen av Vasabladet till Bonnier News våren 2024.

Photo Supplement

An advertisement for 'Photo Supplement' featuring a close-up of a sea buckthorn branch with clusters of bright orange berries. The text 'Wasaan Päivälehti' is at the top, followed by 'Photo Supplement' in large red letters, and 'Wasa Dagblad Wasa Daily' below it. At the bottom, it says 'Tyrni Havtorn Sea Buckthorn'.

Wasaan Päivälehti
Photo Supplement
Wasa Dagblad Wasa Daily
Tyrni
Havtorn
Sea Buckthorn

Photo Supplement - vpress.obh

NYHETER

VASA STADSTEATER

Édith Piafs fascinerande liv som musikföreställning. Premiär på stadsteatern 11.9.2025

KÄND SOM “Parismyg-gan” eller “den lilla spar-ven”, levde Édith Piaf ett liv fullt av ytterligheter: fattigdom och plötslig framgång, djup kärlek och förkrossande sorg. Hon växte upp i Paris slum-kvarter, blev som barn tillfälligt blind – och tillfrisknade på ett nästan mirakulöst sätt.

Hon förlorade tidigt sitt eget barn, men fann sin röst på små caféer och kabaréer. Därifrån steg hon till chansonens okrönte drottning. Piafs sång bar på passionen från hennes stormiga förhållanden och sorgen efter att ha förlorat sin stora kärlek, boxaren Marcel Cerdan, i en flygolycka. Hennes senare år präglades av sjukdomar och beroende, men hennes sånger – La Vie en Rose och Non, je ne regrette rien – klingar ännu, som ekon av hennes glädje och smärta. Piaf levde inte bara ett liv – hon lät livet bära henne.

Föreställningen: “Piaf – jag ångrar ingenting” i Vasa

Vasa stadsteater öppnar höstsäsongen med en resa in i Piafs dramatiska värld i musikpjäsen “Piaf – jag ångrar ingenting”, med premiär torsdagen den 11 september 2025 på Romeo-scenen (sttinfo.fi). Pjäsen, skriven av den brittiska dramatiker Pam Gems, blandar fakta och fiktion och lyfter fram Piafs största sånger: Non, je ne regrette rien, La Vie en Rose och Hymne à l’amour.

Regissör är Maiju Sallas, som återvänder till Vasa med ny kraft: ”Jag har beundrat Édith Piaf sedan ungdomen... hon höll alltid fast vid sin egen stil,” säger Sallas. Huvudrollen spelas av Sonja Halla-aho, som iklär sig Piafs ikoniska svarta klänning och gestaltar hennes livsintensitet – glädje, kärlek, sorg och skönhet. Till det konstnärliga teamet hör kapellmästare Sauli Perälä, koreograf Antton Laine, scenograf Mika Haaranen, kostymdesigner Emilia Eriksson och ljuddesigner Jouni Ilari Tapio.

Föreställningen varar cirka 2 timmar och 30 minuter inklusive paus, är textad till

svenska och rekommenderas för publik över 12 år.

). På scenen medverkar bland andra Anna Lemmetti-Vieri, Mari Hirvi, Oiva Nuojua, Toni Ikola, Ville Härkönen, Jorma Tommila / Panu Valo, Konsta Reuter, Timo Luoma och Miika Alatupa. Dessutom presenteras nya ensemblemedlemmar Milla Kangas och Anni-Maija Koskinen, samt gästartisterna Anna Arola och Olli Tulkki från Tammerfors yrkeshögskola.

Piaf – jag ångrar ingenting utlovar en stark kulturupplevelse där Édith Piafs passion, tragedi och musikaliska arv får nytt liv i en visuellt imponerande uppsättning. Premiären den 11 september på Romeo-scenen blir utan tvekan en höjdpunkt i Vasas teaterhöst – en chans att återigen känna Piafs närvaro, så intensivt som bara chanson kan förmedla.

BILD: Piaf – en kadu mitään (2025). Sonja Halla-aho. FOTO: Kasper Dalkarl

NYHETER

DENNA TIDNING KAN MAN LÄSA VAR SOM HELST

Denna tidning kan man läsa var som helst, som här i Sjöfartsmuseet

BLOGGSKRIBENTER

Skriv i Wasa Dagblad – Vi söker blogg-författare!

Älskar du att dela med dig av dina tankar, erfarenheter eller kunskaper? **Wasa Dagblad** söker nu engagerade blogg-skribenter som vill skriva intressanta och inspirerande texter för våra läsare.

Oavsett om du gillar att skriva om lokala nyheter, kultur, livsstil, företagande eller personliga reflektioner – din röst är välkommen hos oss!

Att skriva för *Wasa Dagblad* är ett utmärkt sätt att nå en bredare publik, knyta kontakter och utveckla din kreativitet. Ingen tidigare erfarenhet krävs – allt du behöver är idéer och

entusiasm! Vi uppskattar olika perspektiv och nya röster som speglar vår gemenskap.

Intresserad? Skicka din bloggidé eller ett kort prov till oss, så publicerar vi gärna dina texter. Var med och gör *Wasa Dagblad* till en plats för meningsfulla diskussioner och engagerande berättelser!

Kontakta oss på wasadagblad@gmail.com för mer info. Vi ser fram emot att höra från dig!

FOTOUTSTÄLLNING

Gunnar Bäckmans utställning i Helsingfors Arbis fortsätter till den 12.9.

Fotografen **Gunnar Bäckman** från Vasa visar just nu sin utställning "Välkommen till huset där ingen bor" i Helsingfors Arbis på Dagmarsgatan 3. I bilderna skildrar han ödeshus i Österbottnen – övergivna byggnader som väcker både minnen och eftertanke om tidens gång.

Utställningen är skapad till minne av Bäckmans farmor Aino Juliana Bäckman, vilket ger fotografierna en särskilt personlig prägel.

Intresset för utställningen har varit stort, och publiken har ännu möjlighet att ta del av den fram till den 12 september.

NYHETER

MÅNFÖRMÖRKELSE

Sällsynt "blodmåne" ikväll: När lönar det sig att titta?

Vad är en månförmörkelse?

En månförmörkelse inträffar när jorden rör sig direkt mellan solen och månen och kastar sin skugga över månens yta. Beroende på inriktningen kan detta resultera i en penumbra, partiell eller – mest slående – total månförmörkelse. Under en total månförmörkelse är det bara det röda eller kopparfärgade ljuset som bryts genom jordens atmosfär som når månen, vilket ger upphov till en dramatisk syn som vi kallar en "blodmåne".

När och var kan man se den i Finland?

Nästa totala månförmörkelse kommer att inträffa i kväll och natten mellan

den 7–8 september 2025. I Finland kan du se månen gå upp redan i skuggan av jorden. Från och med då kan observatörerna bevittna framstegen från det övergripande stadiet och framåt. Förmörkelsens topp eller maximala förmörkelse förväntas klockan 21:11. Den totala varaktigheten av det hela är cirka 1 timme och 21 minuter, och den totala förmörkelsen (inklusive penumbra och partiella faser) varar cirka 5 timmar och 27 minuter. Den kommer att synas i hela Europa, även i Finland, som en del av ett fenomen som observerats i stor utsträckning i Afrika, Asien och Australien.

Historiskt koncept: "Blodmåne"

Termen "blodmåne" kommer från månens djupröda eller kopparfärgade nyans under totaliteten – resultatet av rött ljus som böjs av jordens atmosfär mot månens yta. Detta minnesvärda

namn har sina rötter i både astronomi och kulturell tradition. Historiskt och i många kulturer inspirerade den rödfärgade månen vördnad, nyfikenhet och ibland vidskepelse. I forntida samhällen tolkades förmörkelser ofta som omen – om förändring, olycka eller gudomligt missnöje. På senare tid har upptäcktsresande utnyttjat förutsägbarheten hos månförmörkelser. Till exempel använde Christopher Columbus sin kunskap om månförmörkelsen för att övertala Jamaicas infödingar att leverera förnödenheter under sin resa 1504 – ett slående exempel på vetenskap som används som strategi. Natens månförmörkelse ser ut att bli både ett vackert astronomiskt skådespel – synligt i Finland – och en kraftfull påminnelse om vår långvariga fascination för himlen. Missa inte chansen att observera månens eldiga förändring i jordens skugga.

NYHETER

BLÅ ZON

Åbo Akademi: Svenskspråkiga Österbotten kan bli en blå zon

Vad är en blå zon? Termen syftar på regioner där ett ovanligt stort antal invånare bor betydligt längre än genomsnittet, ofta över 100 år. Sådana områden tros kombinera livslängd med livsstilsfaktorer som mild daglig fysisk aktivitet, växtrik kost, starka sociala band och en känsla av syfte

Ny studie lyfter fram lovande resultat i västra Finland

En färsk undersökning som Åbo Akademi publicerade den 1 september 2025 visade att det svenskspråkiga Österbotten i västra Finland preliminärt kan betraktas som en blå zon.

Forskarna jämförde tre landskap: svenskspråkiga Österbotten, finskspråkiga södra Österbotten och Åland. Studien visade att bland dessa ligger det svensktalande Österbotten närmast den hälsofrämjande livsstil som är karakteristisk för etablerade blå zoner – den visar god allmän hälsa och livs-

längd tillsammans med stark efterlevnad av livsstilsegenskaper som hälsosam kost, måttlig fysisk aktivitet, samhällsengagemang och ett meningsfullt liv

Intressant nog uppvisade Åland den högsta förväntade livslängden och den bästa allmänna hälsan, men följde inte många av de livsstilsmönster som vanligtvis förknippas med blå zoner – vilket tyder på att dess framgång kan drivas av olika faktorer

Också anmärkningsvärt: Södra Österbotten speglade det svenskspråkiga Österbotten i att följa den blå zonens livsstil, men släpade efter när det gäller hälsoresultat – vilket understryker att det kanske inte räcker att anta dessa vanor ensamma utan ytterligare demografiska studier

Varför detta är viktigt?

Resultaten tyder på att kulturell och språklig kontext kan spela en viktig roll för att främja ett hälsosamt åldrande. Forskare varnar dock för att det behövs mer robusta demografiska data för att bekräfta om det svenskspråkiga Österbotten verkligen uppvisar en extraordinär livslängd – särskilt genom oberoende validering

Sarah Åkerman, postdoktor och forskningsledare för projektet ”Blue Zones in the Nordics”, betonar att även om livsstilsanpassning är lovande, är ytterligare demo-

grafisk bekräftelse ett nödvändigt nästa steg

Bredare sammanhang:

Konceptet med den blå zonen och dess utmaningar. Konceptet med den blå zonen, som ursprungligen identifierades i kända hotspots som Sardinien, Ikaria, Okinawa och Martinique, har fått ett globalt erkännande. Men den har också väckt vetenskaplig kritik. Vissa nyligen genomförda studier har gett upphov till farhågor om tillförlitligheten, bland annat potentiella fel i åldersregister och datakvalitet i vissa regioner

Livsstilsegenskaper som vanligtvis förknippas med blå zoner – naturlig fysisk rörelse, växtbaserad kost, starka sociala nätverk, ett meningsfullt liv – anses dock fortfarande allmänt vara fördelaktiga vanor för att främja ett långt och hälsosamt liv

Medan svensktalande Österbotten visar lovande anpassning till livsstilsmönster och indikatorer för hälsosamt åldrande i den blå zonen, väntar den definitiva klassificeringen som en blå zon på ytterligare validering. Forskningen är ett viktigt första steg i utforskandet av livslängd och välbefinnande i en nordisk kontext – men det behövs mer forskning innan Österbotten officiellt kan sälla sig till listan över världens bästa områden för livslängd

UNIVERSITETET

Vasauniversitetets rektor: Vårt lands framtid bygger på kompetens

MINNA MARTIKAINEN, rektor för Vasauniversitetet, betonar i sitt tal vid läsårets öppning att landets framtid vilar på utbildning och internationellt högkvalitativ forskning. Endast genom spetskompetens kan landet locka investeringar, öka exporten och trygga sin ekonomiska hållbarhet.

Martikainen varnar för förslag från finansministeriet som skulle minska universitetens finansiering med totalt 90 miljoner euro nästa år. Förslaget innehåller även en tvåårig indexfrysning, vilket skulle innebära ytterligare stora nedskärningar.

Rektorn poängterar att detta hotar studentplatser och målet att höja högskoleutbildningsgraden till 50 procent.

– Att minska resurserna för utbildning och forskning i en tid då ekonomin behöver kompetens är en felstrategi, säger Martikainen.

Rektorn lyfter fram forskning, utveckling och innovation (FoUI) som motorn för framtida tillväxt. Målet att nå fyra procents FoUI-investeringar av BNP till 2030 är avgörande för Sveriges konkurrenskraft och välfärd.

Särskilt energitransitionen erbjuder stora möjligheter. Vasaområdet är hem till Nordens största energitek-

nologikluster, där universitet och företag samarbetar nära. Initiativ som Energiatransition Valley ska skapa ett ledande ekosystem för energi, innovation och nya affärer.

Martikainen avslutar med att betona att universitet är en investering i landets resiliens. I en osäker värld med klimatförändringar, geopolitiska spänningar och teknologiska skiften är kompetens och forskning avgörande för säkerhet och hållbar utveckling.

– Universitet är inte en kostnad, de är Finalands framtid, slår Martikainen fast.

Bild: Vasa universitet / Christoffer Björklund. Bilden fri att användas

NYHETER

HANKEN

Hanken inledde sitt 117:e läsår – rektor betonar utbildningens betydelse för Finlands framtid

Rektori Ingmar Björkman. Matilda Saarinen/Hanken

HANDELSHÖGSKOLAN HANKEN öppnade den 1 september sitt 117:e läsår i Helsingfors och det 46:e i Vasa. Rektor Ingmar Björkman betonade i sitt tal att Finland står inför stora ekonomiska utmaningar, men att vägen framåt går genom satsningar på utbildning och forskning.

Hanken har under de senaste femton åren ökat antalet nya kandidat-

och magisterstuderande med hela 77 procent. Särskilt betydelsefullt är högskolans ansvar för att utbilda svenskspråkiga ekonomer, samtidigt som allt fler finskspråkiga och internationella studerande söker sig till Hanken. Det engelskspråkiga kandidatprogrammet var i år det mest populära i Finland.

Björkman påminde om att statens basfinansiering per studerande har minskat kraftigt sedan 2010 och uppmanade beslutsfattare att rikta en del av de ökade forsknings- och

innovationssatsningarna till universiteten. – En investering i universiteten är en investering i landets framtid, konstaterade han.

Vid högtiden talade också Hanken-styrelsens ordförande Christoph Vitzthum, studentkårens ordförande Alma Portin samt Hankenalumnen och diplomaten Nicola Lindertz.

NYHETER

EKONOMI

FINNVERA: Den bästa tiden att investera var i går – den näst bästa är nu

DEN BÄSTA TIDPUNKTEN att investera var i går, men den näst bästa är i dag. Med dessa ord uppmanade Finnveras verkställande direktör **Juuso Heinilä** finländska företag att agera snabbt och modigt. Vid en paneldiskussion under Team Finland-dagen i Helsingfors underströk han att landets ekonomi är på väg uppåt och att efterfrågan nu växer i många branscher.

Heinilä framhöll att flera faktorer talar för investeringar just nu. Arbetskraft finns tillgänglig i större utsträckning än på länge, och kostnaderna för lån och garantier är fortfarande på en rimlig nivå. Samtidigt väntar hela Europa på omfattande möjligheter i samband med Ukrainas återuppbyggnad – något

som också innebär hård konkurrens om resurser, arbetskraft och marknadsandelar. De företag som agerar först får ett tydligt försprång.

Finnvera har redan i år stärkt sitt stöd till företagen. Under januari–juni beviljades lån och garantier på 600 miljoner euro inom Finland, medan exportgarantier och specialgarantier uppgick till hela 3,7 miljarder euro – mer än dubbelt så mycket som under motsvarande period 2024. Enligt Heinilä speglar detta en starkare tilltro till både tillväxt och internationalisering bland finländska företag.

– Utsikterna är betydligt ljusare än för ett år sedan. Stora exportaffärer är åter på gång, och i små och medelstora företag samt midcap-segmentet pågår både investeringar och betydande tillväxtprojekt. Detta märks tydligt i Finnveras finansiering, sade Heinilä.

Paneldiskussionen under Team Fin-

land-dagen samlade också **Juhapekka Ristola**, avdelningschef vid Arbets- och näringsministeriet, **Jaana Korhonen**, överdirektör vid NTM-centralen, samt **Lassi Noponen**, generaldirektör för Business Finland. Diskussionen leddes av **Juho Romakkaniemi**, verkställande direktör för Finlands Handelsskammare.

Evenemanget öppnades av republikens president **Alexander Stubb**, och även utrikeshandels- och utvecklingsminister **Ville Tavio** betonade exportens betydelse för Finlands framtid. Sammanlagt deltog omkring 650 representanter för finländska tillväxtföretag och Team Finland-nätverket.

Slutsatsen är tydlig: enligt Finnvera är nu rätt tid att investera. Företag som tar initiativ i dag kan bygga konkurrenskraft inför morgondagens hårdare internationella marknadskamp.

NYHETER

ALKO

Alko såg väntad nedgång i försäljning och resultat – men servicen fick beröm

ALKO OY publicerade på torsdagen sin halvårsrapport för januari–juni 2025, där effekterna av den ändrade alkohollagen som trädde i kraft i juni förra året syns tydligt. Försäljningsvolymerna sjönk som väntat och resultatet försvagades, men kunderna gav fortsatt höga betyg för service och sortiment.

Utveckling av försäljning och omsättning

Alkos totala försäljning under årets första sex månader uppgick till 30,7 miljoner liter, jämfört med

34,8 miljoner liter under samma period året innan. Den alkoholskattepliktiga omsättningen minskade från 536,4 miljoner euro till 479,3 miljoner euro – en nedgång på 57 miljoner euro.

Effekter på skatteintäkterna
Även statens intäkter från alkoholskatten sjönk märkbart: från 278,1 miljoner euro till 248,4 miljoner euro.

Försämrade lönsamhet

Rörelsevinsten föll kraftigt och uppgick till 4,6 miljoner euro, jämfört med 15,8 miljoner euro året innan. Periodens vinst blev 4,3 mil-

joner euro, mot 13,1 miljoner euro under första halvåret 2024.

Kundnöjdheten fortsatt hög

Trots försämrade resultat var kundernas omdömen positiva. I en enkät om sortimentsnöjdhet fick Alko det rekordhöga betyget 8,64 (på skalan 4–10), mot 8,61 året innan. Kundupplevelseindexet (på skalan 1–5) steg till 4,60 från 4,58. Dessutom fortsatte ålderskontrollerna att fungera effektivt: 98,2 % av kunderna möttes av en kontroll, jämfört med 97,3 % förra året.

Nya hållbarhetsinitiativ

Under våren lanserade Alko konceptet "Certifierat alternativ", som syftar till att ge kunderna möjlighet att göra hållbara val med hänsyn till odling, produktion och arbetsförhållanden.

Samhällelig roll och verksamhetsmiljö

Alko betonade sin fortsatta roll inom välfärdsmodellen: bolaget fungerar både som förebyggare av alkoholskador och som möjliggöra-
re av ansvarsfull njutning.

För Alko blev det första halvåret 2025 ekonomiskt utmanande: försäljningen och omsättningen minskade tydligt och lönsamheten försämrades. Utvecklingen hänger nära samman med ändringen av alkohollagen sommaren 2024, som flyttade en del av försäljningen av starkare drycker till dagligvaruhandeln. Samtidigt visade kunderna fortsatt uppskattning för Alkobutikerna – särskilt service, sortiment och satsningar på hållbarhet stack ut som styrkor i en tid av förändring.

Källa: Alko

NYHETER

ASTRONOMI

Vera Rubin: En banbrytare inom kosmisk utforskning

The Vera C. Rubin Observatory is shown here amidst a colorful display of clouds around sunrise.

Credit: Vera C. Rubin Observatory/NOIRLab/AURA/NSF/J. Fuentes

Vera Florence Cooper Rubin (1928–2016) var en amerikansk astronom vars observationer på 1970-talet revolutionerade vår förståelse av universum. Genom att studera galaxers rotationshastighet upptäckte Rubin och hennes kollega Kent Ford att stjärnor i galaxernas ytterkanter kretsade med liknande hastigheter som de nära centrum – bevis för en osynlig gravitationskraft. Denna upptäckt gav några av de första övertygande bevisen för mörk materia, en osynlig substans som utgör cirka 85 % av universums materia. Rubins banbrytande arbete hjälpte till att omforma kosmologin och banade väg för Vera C. Rubin-observatoriet, som namngavs

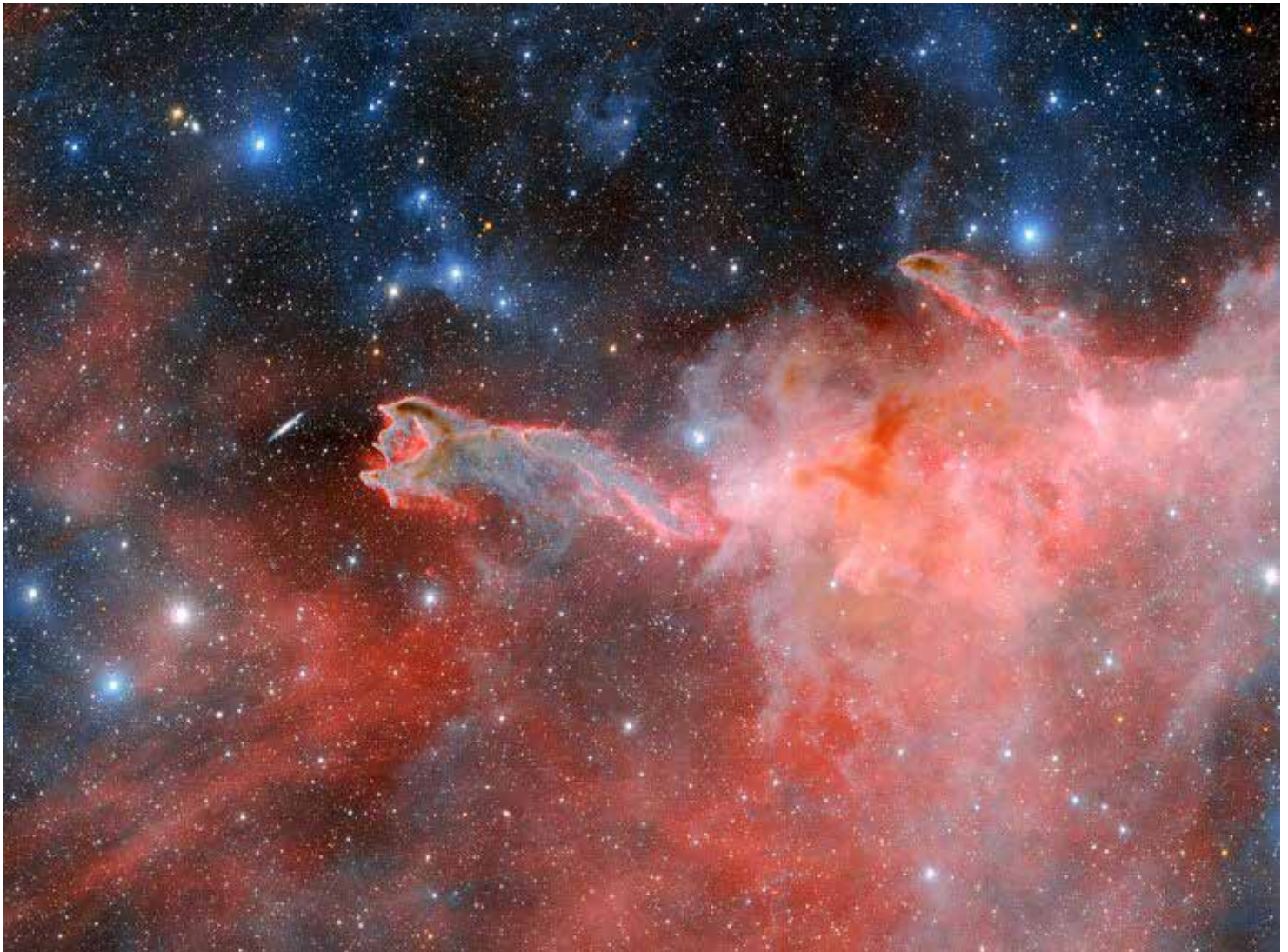
till hennes ära 2019.

Observatoriets ambitiösa vision

Vera C. Rubin-observatoriet ligger på toppen av Cerro Pachón i Chile på en höjd av cirka 2 682 meter och rymmer det 8,4 meter höga Simonyi Survey Telescope och den största digitalkamera som någonsin byggts för astronomi – ett 3,2 gigapixel underverk som består av 189 CCD-sensorer integrerade i 21 flottar

Observatoriet kommer att genomföra Legacy Survey of Space and Time (LSST) – en tioårig ultravidvinkelkartläggning som avbildar den södra stjärnhimlen med några natters mellan-

rum. Med en ny design med tre speglar som möjliggör ett synfält på 3,5 grader kommer denna anläggning att fånga ungefär 800 besök per himmelsplats under ett decennium, vilket genererar en aldrig tidigare skådad flod av data, inklusive en komplett time-lapse-”film” av kosmos. Dess vetenskapliga mål sträcker sig över fyra områden: Mörk materia och mörk energi: undersöker deras natur med hjälp av svaga gravitationslinser, supernovor och kosmisk struktur. Inventering av solsystemet: detekterar miljontals asteroider och andra små himlakroppar

Denna molniga, olycksbådande struktur är CG 4, en kometglobul med smeknamnet "Guds hand". CG 4 är en av många kometglobuler som finns i Vintergatan, och hur dessa objekt får sin distinkta form är fortfarande en fråga om debatt bland astronomer. Den här bilden togs av Department of Energy-tillverkade Dark Energy Camera på U.S. National Science Foundation Victor M. Blanco 4-meter Telescope vid Cerro Tololo Inter-American Observatory, ett program från NSF NOIRLab. I den är det svårt att missa de egenskaper som klassificerar CG 4 som en kometglobul. Dess dammiga huvud och långa, svaga svans påminner vagt om en komet, även om de inte har något gemensamt. Astronomer har en teori om att kometglobuler får sin struktur från stjärnvindarna från närliggande heta, massiva stjärnor.

Upphovsman: CTIO/NOIRLab/DOE/NSF/AURA

Bildbehandling: T.A. Rector (University of Alaska Anchorage/NSF NOIRLab), D. de Martin & M. Zamani (NSF NOIRLab)

Transienta fenomen: att fånga supernovor, variabla stjärnor och skiftande kosmiska händelser i realtid

Vintergatans historia: kartläggning av dess struktur och bildning via dess stjärnpopulationer
Observatoriet kommer att producera cirka 20 terabyte data per natt, vilket kulminerar i en katalogdatabas som sträcker sig över 15 till 500 petabyte under dess livstid

Milstolpar under den tidiga verksamheten

Den 23 juni 2025 bjöds allmänheten på fantastiska bilder i det första ljuset från Rubin. Dessa tidiga bilder inkluderade

hisnande vyer av avlägsna galaxer, stjärnbarnkammare som Trifid- och lagunnebulosorna och täta områden som Virgohopen

Genom att använda bildkompositering (t.ex. 678 exponeringar under sju timmar) avslöjade observatoriet fina detaljer om stjärnors födelseplatser, tillsammans med en färgglad gobeläng av galaxer som tidigare hade sett ut som mörka tomrum

Inom bara 10 timmar efter operationen identifierade Rubin 2 104 tidigare okända asteroider, inklusive sju jordnära objekt (NEO) – ingen av dem utgör

ett omedelbart hot. Prognoser tyder på att observatoriet kommer att katalogisera över 5 miljoner asteroider och cirka 100 000 NEO:er under sitt första decennium, vilket vida överstiger de befintliga lagren.

Dessa genombrott understryker Rubins oöverträffade datavolym – som förväntas överträffa alla tidigare mark- och rymdbaserade optiska teleskop tillsammans bara under det första året

Varför är det viktigt?

Teknologisk frontlinje: Genom att kombinera snabb himmelstäckning,

Spiralgalaxen NGC 925 visar upp kosmisk pyroteknik i sina spiralarmar där stjärnbildningar äger rum i de röda, glödande molnen som ligger utspridda över den.

KÄLLA: KPNO/NOIRLab/NSF/AURA

Erkännanden:

PI: M T. Patterson (New Mexico State University)

världens största CCD-kamera och kraftfulla datapipelines som kan utfärda varningar inom 60 sekunder, levererar Rubin en skala och lyhördhet som tidigare inte föreställts inom astronomin

Vetenskapliga upptäckter:

Från att kvantifiera mörk energi och mörk materia till att avslöja miljontals små objekt i solsystemet och tillfälliga kosmiska händelser, kommer observatoriet att utlösa en ny våg av upptäckter – vissa väntade, andra oförutsedda. Globalt engagemang: Data och varningar kommer att vara allmänt tillgängliga – först för amerikanska och chilenska forskare, sedan globalt – vilket stärker både yrkesverksamma och allmänheten. Utbildningsplattformar och verktyg för medborgarforskare förstärker ambitionen att nå ut. Perspektiv på vår plats i kosmos: Bilden med smeknamnet "Cosmic Treasure Chest" fångar miljontals galaxer i en

enda bild – en ödmjuk påminnelse om vår lilla plats i det stora universum, men ändå en hyllning till mänsklig nyfikenhet och kollektiv strävan. I grund och botten uppfyller Vera C.

Rubin-observatoriet det visionära arvet från Vera Rubin själv: att öppna våra ögon för det som är osynligt. Med varje ögonblicksbild och varning avtäcker den inte bara himlen – den berättar den kosmiska historien om existens i rörelse.

Bildlicens: Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell Licens

References

Energy Department. 2025. "Ever-Changing Universe Revealed in First Imagery from NSF-DOE Vera C. Rubin Observatory." U.S. Department of Energy, June 23, 2025.

Harvard University Gazette. 2025. "Shining Light on Scientific Superstar Vera Rubin." Harvard Gazette, June 20, 2025.

National Science Foundation. 2025. "NSF-DOE Vera

C. Rubin Observatory." NSF.gov, June 23, 2025.

Rubin Observatory. 2025a. "Ever-Changing Universe Revealed in First Imagery from NSF-DOE Vera C. Rubin Observatory." Rubin Observatory News, June 23, 2025.

Rubin Observatory. 2025b. "A Swarm of New Asteroids." Rubin Observatory News, June 23, 2025.

Scholarly Authors (e.g., Jacob A. Kurlander et al.). 2025. "Predictions of the LSST Solar System Yield: Near-Earth Objects, Main Belt Asteroids, Jupiter Trojans, and Trans-Neptunian Objects." arXiv, June 3, 2025.

Wikipedia contributors. 2025. "Vera C. Rubin Observatory." Wikipedia, last modified 2 days ago.

Wikipedia contributors. 2025. "Vera Rubin." Wikipedia, last modified 6 days ago.

Vox. 2025. "How the Largest Digital Camera Ever Made Is Revolutionizing Our View of Space." Vox, June 2025.

Washington Post. 2025. "Vera Rubin Telescope Is Pointing the World's Biggest Camera at Cosmos." The Washington Post, June 22, 2025.

Guardian. 2025. "First Images of Distant Galaxies Captured by 'Ultimate' Telescope." The Guardian, June 23, 2025.

NYHETER

RYSSLAND

Kritisk analys av den ryska regeringens narrativ om Ukraina

DEN RYSKA REGERINGENS försök att rättfärdiga invasionen av Ukraina i februari 2022 utgör en mästarklass i historierevisionism, avvikelser och beväpning av legitima geopolitiska intressen för att maskera imperialistiska ambitioner. Det ryska konventionella narrativet, som konsekvent främjas genom officiella kanaler, bygger på en rad sammanhängande lögnar som förtjänar systematisk vederläggning.

Myten om Natos utvidgning

Rysslands kanske mest ihärdiga påstående är att Natos expansion "tvingade" Rysslands hand. Detta argument ger i grunden en felaktig bild av både Natomedlemskapets karaktär och Rysslands egen roll i att driva östeuropeiska länder mot alliansen. Medlemskapet i Nato är frivilligt och kräver omfattande demokratiska reformer – egenskaper som gjort dessa länder säkrare och mer välmående. Påståendet att Ryssland har en legitim intressesfär över sina suveräna grannar är en återgång till 1800-talets imperialistiska tänkande, som inte har någon plats i modern internationell rätt.

Dessutom har Ukraina aldrig varit på väg mot ett Natomedlemskap. Toppmötet i Bukarest 2008 erbjöd endast vaga framtidsutsikter, inte konkreta planer på medlemskap. Om Natos utvidgning verkligen oroade Ryssland, så är en invasion av Ukraina – som garanterar permanent förstärkning av Nato vid Rysslands gränser – en spektakulärt skadlig strategi.

"Avnazifiering"

Rysslands påstående att Ukraina behövde "avnazifiering" är särskilt cyniskt med tanke på att Ukraina valde en judisk president 2019 med 73 procent av rösterna. Även om det finns högerextrema element i alla samhällen, får högerextrema partier i Ukraina konsekvent ett minimalt stöd – ofta mindre än 2 procent. Detta står i skarp kontrast till Rysslands egen Wagnergrupp, som öppet använde nazistiska symboler och rekryterade från extremistnätverk.

Den historiska ironin är djupgående: Ryssland väcker minnen av kampen mot fascismen när landet för ett anfallskrig som återspeglar fascistisk taktik – mot civila, tvångsdeportering av barn och försök att utplåna Ukrainas nationella identitet.

Historisk förvrängning och kejserlig nostalgi

Ryska narrativ framställer konsekvent Ukraina som en konstgjord konstruktion snarare än att erkänna dess årtusenåriga distinkta kulturella och politiska utveckling. Påståendet att ryssar och ukrainare är "ett folk" som artificiellt separerats ignorerar Ukrainas sekellånga motstånd mot ryskt styre, från kosackuppror till 1900-talets självständighetsrörelser.

Denna historierevisionism legitimerar territoriella erövringar genom att förneka ukrainskt inflytande och status som stat – en klassisk imperialistisk taktik som använts genom historien för att rättfärdiga assimilering av angränsande territorier.

Den påstådda västerländska provokationen

Det kanske mest fundamentalt felaktiga är argumentet att västvärldens agerande "provocerade" fram invasionen. Detta narrativ berövar ukrainarna deras handlingsfrihet i sina egna demo-

kratiska val samtidigt som Ryssland framställs som ett passivt offer snarare än en aggressiv aktör. Tidslinjen i sig underminerar detta påstående: Ryssland inledde sin aggression 2014, inte som svar på någon omedelbar Nato-aktion, utan efter Ukrainas demokratiska revolution som hotade Putins egen auktoritära modell.

Verkligheten bakom retoriken

Bevisen tyder överväldigande på att Rysslands invasion inte beror på legitima säkerhetsproblem utan på Putins beslutsamhet att återupprätta imperialistisk kontroll och förhindra en framgång för demokratin vid Rysslands gränser. Interna ryska dokument och uttalanden avslöjar mål för regimskifte, territoriell uppdelning och kulturell eliminering – mål som inte har något att göra med Nato eller västerländsk "provokation".

Det tragiska är att dessa falska narrativ inte bara rättfärdigar förödande aggression utan också fångar Ryssland i en konflikt som inte tjänar något genuint ryskt intresse. Genom att sprida dessa myter säkerställer den ryska regeringen fortsatt internationell isolering, ekonomisk skada och militära förluster – allt medan ukrainskt motstånd fortsätter att visa att imperialistiska drömmar är bankrutta på 2000-talet.

Verklig säkerhet för Ryssland skulle komma från fredlig samexistens med välmående demokratiska grannar, inte från den omöjliga uppgiften att upprätthålla ovilliga imperialistiska undersåtar med våld.

UKRAINE

UKRAINE PRESIDENT

Slovakia Will Stand with Us and Other Partners in Work for Peace – Volodymyr Zelenskyy Following Meeting with Robert Fico

5 SEPTEMBER 2025

Slovakia will stand with Ukraine and other partners in the work for peace and is ready to define its position regarding security guarantees for our country. This was stated by President Volodymyr Zelenskyy following his meeting with Prime Minister of Slovakia Robert Fico in Uzhhorod.

The key topics of discussion were matters of principle for Ukraine and matters of principle for Slovakia: bilateral relations, efforts for peace, security guarantees, Europe's energy independence, and joint energy projects. In particular, an agreement

was reached to hold a session of the intergovernmental commission in October.

"The Prime Minister of Slovakia has been to Uzhhorod before, but this is our first meeting, right here, and it is important to maintain a pragmatic approach in our work, as we did today. It is also crucial that this continues at the level of ministers and our institutions, not only at the level of leaders," said the Head of State.

Volodymyr Zelenskyy informed the Prime Minister about his conversation with U.S. President Donald Trump yesterday, as well as the work with the leaders of the Coalition of the Willing to advance peace and ensure security. Robert Fico shared information about his

contacts in China.

"We count on support for our peace efforts, and Robert assured me that Slovakia will stand with us and other partners in this work for peace," said the President of Ukraine.

The discussion also touched on the topic of security guarantees for Ukraine. Slovakia is ready to define its position on this and is open to dialogue.

"As a small country, Slovakia cannot play the leading role, but we support all initiatives that may lead to peace," added Robert Fico.

Additionally, Slovakia is ready to cooperate with Ukraine in the Shelter Coalition format, primarily concerning schools

and kindergartens. Ministers must ensure relevant results.

Energy independence for Europe and cooperation between Ukraine and Slovakia on energy sustainability were also discussed: electricity imports for Ukraine and the export of Ukrainian energy resources through Slovak territory to third countries. The Prime Minister noted that such cooperation has great potential.

COPYRIGHT: The Presidential Office of Ukraine. All materials featured on this site are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International. The use of any materials posted on the website is permitted provided you link to www.president.gov.ua regardless of full or partial use of materials.

VECKANS KONSTUPPLEVELSE

Elin Danielson-Gambogi

3.9.1861, Noormarkku

31.12.1919, Antignona, Italia

Naisen muotokuva Kvinnoporträtt Portrait of a lady

EVENEMANG

KONSTRUNDAN 2025

6-7.9.2025 kl 11-17

Konstrundan, som i år ordnas för 18:e gången, samlar 480 konstnärer, konsthantverkare och formgivare samt konstnärresidens från hela landet. Konstnärer kan sökas fram enligt region, konststart eller tillgänglighet, samt hittas på Konstrundan kartan. Under Konstrundan kan man på varje besökspunkt fylla i en gratis digital lott – och har besökaren tur vinner hen ett konstverk.

4 konstnärer från Närpes finns med, 10 från Vasa och 3 från Korsholm.

<https://konstrundan.fi/>

VASA STADSTEATER

PIAF

Premiär 11.9.2025 KL. 18

Romeo-salen

”I september 2025 har musikalpjäsen Piau – Jag ångrar ingenting premiär på Vasa stadsteaters Romeo-scen, som berättar den unika livshistorien på flera scener om Édith Piaf, som blev världsberömd från Paris gator.”

Rollen som Piaf tolkas av teaterskådespelerskan Sonja Halla-aho.

<https://www.netticket.fi/piaf-vaasa>

Jorma Panula - Dirigentkurs Konsert

19.9.2025 vid 18-tiden

Vasa stadshus

I samarbete med Panula Academy.

Vasa stadsorkester

cond. Studenter på dirigentkursen

”Under årtiondenas lopp har Jorma Panulas kurser i Vasa sett både framtida världsstjärnor i dirigeringvärlden och pedagoger som gjort viktigt grundarbete. Maestro Panula, som har en enorm mängd erfarenhet, hittar essensen i musiken, och kursernas popularitet visar att han också vet hur han ska förmedla den till sina elever. I den sista konserten på dirigentkursen kommer vi att dra full nytta av det vi lärt oss under veckan!”

Las Vegas

2.10.2025 kl 18

Vasa stadsorkester

cond. Antti Rissanen

Sol. Juki Välipakka & Chiara Orlandi

Kom och flyg med mig, flyg mig till månen, på mitt sätt, jag vill bli älskad av dig.... <https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuurivaasassa-ja-seudulla/vaasan-kaupunginorkesteri/las-vegas/>

VAASA BAROQUE

LES ARTS FLORISSANTS—OPERA

10.10.25 KL 19.00 Vasa Stadshus

11.10.25 kl 19.00 Riddarhuset, Helsingfors

[vaasabaroque.com](https://www.vaasabaroque.com)

KORSHOLMS KYRKA

DIANDRA

17.10.25 kl 18

Korsholms finska församling

VASA STADSTEATER

ONÖDIGA MÄNNISKOR

Premiär 23.10.2025 KL. 19

Juliet Hall

Ett av de mest inflytelserika dramerna inom finsk dramatik.

<https://www.netticket.fi/tarpeettomia-ihmisia-vaasa>

HELSINGFORS BOKMÄSSA

23.-26.10.2025

i Helsingfors Mässhall.

Helsingfors Bokmässa grundades för 25 år sedan på begäran av bokbranschen – nu är evenemanget större än någonsin. I år ordnas Helsingfors Bokmässa för 25:e gången, och i fjol hade den nästan 98 000 besökare.

Nu är detta höstens viktigaste kulturhändelse, Temat för Bokmässan 2025 är Bildning och Glädje!

Samtidigt, med samma biljett: Wine & Food-event

<https://kirjamessut.messukeskus.com/>

VAASA BAROQUE

SCHÜTZ: MUSIKALISCHE EXEQUIEN

25.10.26 KL 19.00 Trefaldighetskyrkan i Vasa

26.10.25 Pargas kyrka

[vaasabaroque.com](https://www.vaasabaroque.com)

VASA STADSORKESTER

BAROCKENS PRAKT OCH SKÖNHET

30.10.25 kl 18.00

Stadshuset

[Vaasankapunginorkesteri.fi](https://www.vaasankapunginorkesteri.fi)

VASA LITTFEST 2025

13.-15.11.2025.

Vasa LittFest är en tvåspråkig litteraturfestival som har arrangerats i Vasa sedan 2001.

Festivalen bjuder på fördjupande diskussioner som öppnar upp viktiga teman och tankar. I år är temat Gräns(er), det utlovas djuplodande dagar av litteratur!

[vaasa.fi/littfest](https://www.vaasa.fi/littfest)

MELLERSTA ÖSTERBOTTENS KAMMARORKESTER

DANCE

Snellmansalen

14.11.19.25 kl 19.00

15.11.25 kl 19.00

Hyvinkäänsali, Hyvinge

Malin Broman, Noah Hellwig

www.kamariorkesteri.fi

BEATLES GOES KOKKOLA

Snellmanssalen, Karleby

21.11.2025 kl 18

Vasa stadsorkester

cond. Jussi Lampela

Markku Veijalainen, presentatör

”Vasa stadsorkester besöker Karleby med sitt populära Beatles-program tillsammans med Markku Veijalainen, som vet allt om 1960-talets popkultur. Under kvällen kommer vi att få höra fantastiska historier och framför allt rika arrangemang av sångboken till Liverpools Fab Four.”

<https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuurivaasassa-ja-seudulla/vaasan-kaupunginorkesteri/beatles-goes-kokkola/>

KÄLKKÄBRA Karleby Operafestival

14-16.11.25

”Från människor till människor och opera för operans skull”

www.kpkamariooppera.fi

RUSK

18-22.11.2025

Kammarmusik i Jakbostad

Konstnrlig ledare

Anna-Maria Helsing

Årets tonsättare

Dobrikna Tabakova

www.ruskfestival.fi

MELLERSTA ÖSTERBOTTENS KAMMARORKESTER

Julkonsert

12.12.25 kl 19.00

Gamlakarleby stadskyrka

www.kamariorkesteri.fi

JULORATORIET

19.12.2025 kl 18

Vasa stadsorkester

cond. Tomas Djupsjöbacka

Sol. Kathrin Lorenzen, sopran

Jingjing Xu, alt

Juan de Dios Mateos, tenor

Aksel Daveyan, bas

Kammarkören Canticum Maris

Johann Sebastian Bach:

Juloratoriet, kantaterna 1–3

Finns det något festligare julmusik än Johann Sebastian Bachs Julatorium, som med sin omfattande uppställning av artister, arior och körnummer är ett ymnighetshorn med alla mått mätt?

<https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuurivaasassa-ja-seudulla/vaasan-kaupunginorkesteri/jouluoratorio/>

VAASA BAROQUE

DE VACKRASTE BAROCKJULSÅNGERNA

20.12.25 kl 18.00 Karjasilta kyrka i Uleåborg

21.12.25 kl 10.00 Kaustby kyrka

Kl 18.00 Schaumansalen, Jakobstad

22.12.25 kl 19.99 Brändö kyrka

[vaasabaroque.com](https://www.vaasabaroque.com)

MEDIESPRÅK 2026

Åbo, i januari eller februari 2026

Svensk presstjänst och Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi i samarbete med Svenska Yle, Hufvudstadsbladet, Borgåbladet, Västra Nyland, Vasabladet, Syd-Österbotten, Österbottens Tidning, ÅU Media, Svenska folkskolans vänner, Stiftelsen för Åbo Akademi, Svenska kulturfonden, Harry Schaumans

ROBOTTRANSPORTER

LEVERANSROBOTAR

Nu kör dessa på Vasas gator och lyder trafikregler som alla andra

ONSDAGEN den 3 september inleddes ett historiskt försök med robotleveranser i Vasa, då KPO Handelslag utökar sina matleveranser på nätet. Enligt vår mening är de sympatiska, helelektriska transportrobotarna som liknar en liten elefantunge sympatiska.

På onsdag morgon den 3 september 2025 skede en historisk förändring på Vasas gator, när KPO Handelslag börjar robotleverera matvaror på sina sju S-marketar. Dessa utsläppsfria och självkörande robotar erbjuder kunderna ett enkelt och miljövänligt sätt att ta emot sina matvaror utanför dörren, på arbetsplatsen eller till och med i närmaste park – på bara cirka en timme efter beställning.

Tjänsten är en del av den internationella trenden inom robottransporter. Autonoma vandrare är redan en välbekant syn på gatorna på många universitetsområden och städer runt om i världen, särskilt i USA och Storbritannien. I Finland har tekniken etablerat sig i bland annat Helsingfors och Tammerfors, och nu kommer den också till Vasa i stark takt.

”Olika alternativ för expressleveranser ökar hela tiden i popularitet och vi vill möjliggöra ännu mer omfattande tjänster i anslutning till vår populära matbutik på nätet”, säger Antti Paananen, direktör för stormarknadshandeln på Osuuskauppa KPO.

Tjänsten startade till en början på tre S-marknader i Vasa:

S-market Gerby, Vasa

S-market Korsnäståget, Vasa

S-market Vasaesplanaden, Vasa

Det är lätt att använda: kunden gör en beställning via S-Store-appen. Roboten visas som ett leveransalternativ om

den leveransadress som kunden uppgett finns i robotens leveransområde, som vanligtvis sträcker sig inom en radie av cirka 2–3 kilometer från butiken.

I praktiken går beställningen till på följande sätt: kunden beställer i appen. Butikspersonalen samlar försiktigt in varorna och packar in dem i en robot som kan bära upp till två fulla kassar. Roboten åker sedan till leveransadressen, och dess resa kan spåras i realtid i appen som ett skärmschema. Beställningen kan också omfatta kylda produkter, men inte alkohol eller andra produkter som omfattas av åldersbegränsningar. Slutligen får kunden ett meddelande på sin telefon när transporten har anlänt. En viktig detalj: priset på

produkterna i webbutiken är detsamma som i butiken.

”Vi har ett stort mål att göra kundens vardag enklare, roboten för butiken närmare. Detta är en del av KPO:s kontinuerliga arbete för att förbättra kundupplevelsen”, fortsätter Antti Paananen.

Tjänsten stöds av en solid teknikbyggare. Transporterna utförs av det världsberömda Starship Technologies, vars autonoma robotar redan har gjort över 700 000 lyckade leveranser enbart i Finland och färdats över en miljon kilometer på ett säkert sätt. Vasaborna kliver därmed ombord på en internationell innovation.

SYSSELSÄTTNING

VASA

Sysselsättningstjänsterna finns nu vid Ekgårdens samservicepunkt

Österbottens sysselsättningstjänster öppnar den 1 september en ny infopunkt i Ekgårdens gemensamma servicepunkt i Vasa. Infopunkten är öppen för kunder måndagar kl. 10–16 utan tidsbokning och erbjuder rådgivning i frågor som gäller jobbsökning, utbildningar och ifyllande av dokument.

I den nya servicepunkten får man också vägledning i användningen av Jobbmarknaden samt allmän handledning i sysselsättning och integration. Tjänsten riktar sig till alla som behöver stöd i arbetslivsrelaterade frågor.

Pilot enligt internationell modell

Infopunkten i Ekgården fungerar som ett pilotprojekt för den så kallade International House-modellen, som redan tagits i bruk i flera finländska och

europiska städer. Tanken är att samla tjänster som berör sysselsättning, utbildning och integration under samma tak, så att ärenden kan skötas smidigt och kundorienterat.

Bakom genomförandet står ett brett samarbete mellan myndigheter och serviceproducenter. På så sätt kan kunden få hjälp med flera olika ärenden på en och samma plats, utan att själv behöva leta efter rätt instans.

Tillgänglighet och stöd från ett och samma ställe

Servicechef **Sari Vahtera** vid Österbottens sysselsättningstjänster framhåller att projektet bygger på fungerande lösningar som redan prövats på andra orter.

– ”Vi vill pröva International House-modellen i Vasa eftersom den har visat sig fungera väl på många andra håll. Målet är att underlätta kontakten med myndigheterna, göra tjänsterna mer lättillgängliga och samtidigt

erbjuda stöd från ett och samma ställe. Om försöket faller väl ut kan det bli en god grund för fortsatt utveckling här i regionen,” säger Vahtera.

Genom pilotprojektet testas hur man kan förbättra tjänsternas tillgänglighet och hur lågtröskelrådgivningen bäst bör ordnas i framtiden.

Start i september

De första kunderna kan besöka den nya servicepunkten måndagen den 1 september, då infopunkten öppnar i Ekgårdens servicepunkt. Verksamheten följs upp noggrant och erfarenheterna används för vidare utveckling.

Den nya infopunkten ger invånarna i Vasa och hela Österbotten en möjlighet att sköta sysselsättningsärenden enklare och enligt principen om en enda kontaktpunkt.

Källa: vaasa.fi-

KONST

KONSTUTSTÄLLNING

Jan Olof Mallander – sex decennier i konstens frontlinje

PIONJÄREN inom begreppskonst får stor retrospektutställning på Kuntsi

Den 6 september öppnar Kuntsis museum för modern konst i Vasa en omfattande retrospektiv som presenterar **Jan Olof Mallanders** (f. 1944) sex decennier långa bana i konstens främsta led. Utställningen erbjuder en unik inblick i hans mångsidiga verksamhet som konstnär, kritiker, gallerist och samlare – och i hans betydelse för den finländska avantgardens utveckling.

Redan på 1960-talet introducerade Mallander

amerikansk avantgarde och underground för den finländska konstvärlden och bidrog starkt till att internationalisera den. På 1970-talet grundade han galleriet Cheap Thrills/Halvat Huvit i Helsingfors, som blev ett nav för experimentell konst och en del av det internationella Fluxus-nätverket. Han var också en central gestalt i konstnärgruppen Elonkoriaajat, känd för sina tvärkonstnärliga evenemang och kollektiva experiment.

Konstnär och samlare

I Kuntsi visas cirka 200 verk ur Mallanders samling på över 300 verk. Samlingen rymmer både internationella och finländska konstnärer och speglar också hans lång-

variga intresse för österländska religioner och filosofi, särskilt buddhismen.

– *“Att följa konsten, delta i den och stöda konstnärer genom att köpa deras verk är mycket meningsfullt och ger livsglädje. Det är inspirerande att hitta vinnarna, de äkta talangerna, de stora konstnärerna,”* säger Mallander.

Utställningens huvudverk är konceptkonstens klassiker Extended Play (1968), ett ljudverk som kommenterar tidens politiska klimat. Besökaren får också möta pappersskulpturer, minimalistiska installationer och kolteckningar. På 1980-talet skapade Mallander en serie installationer i vita tegel,

Mot det rena landet, och senare har han arbetat med tibetansk-buddhistiska begrepp, såsom ritualen Wang.

Internationella förbindelser

Halvat Huvit-galleriet presenterade på 1970-talet bland annat fotografi, serier, installationer och performance – uttrycksformer som då ännu inte hade en självklar plats i den finländska konstvärlden. Mallander introducerade konstnärer som Jasper Johns, Andy Warhol och videokonstens pionjär Nam June Paik, vars verk också visas i Vasa.

Mångsidig påverkare

Mallander har även verkat som konstkritiker i både Finland och Sverige och grundat flera kultur- och konsttidskrifter. Genom sina texter har han lyft fram de senaste internationella strömningarna och fört in språkets lekfullhet i konstens värld.

Utställningen har kuraterats av utställningschef **Maaria Salo** i samarbete med konstnären själv. Den produceras av Vasa museer och visas endast på Kuntsi mellan den 6 september och den 13 december 2025. Den 11 oktober finns Mallander på plats i museet för att berätta om sina verk och sin konst.

Projektet stöds av Museiverket och Veljekset Gröndahls stiftelse och har valts till programmet Konsttestarna 2025.

SJÖTRAFIK

WÄRTSILÄ och WASALINE

Wärtsilä och Wasaline satsar på världens största marina batterihybridsystem

FÄRJEFÖRBINDELSEN mellan Vasa och Umeå tar nu ett historiskt steg mot mer hållbart resande. Teknikbolaget Wärtsilä och färjerederiet Wasaline fördjupar sitt samarbete genom ett banbrytande projekt: en omfattande batteriutbyggnad på ROPAX-färjan Aurora Botnia.

Färjans nuvarande batterikapacitet på 2,2 MWh kommer att ökas till 12,6 MWh – en femfaldig förstärkning som gör Aurora Botnia till världens största marina batterihybridsystem i drift. Det nya systemet tas i bruk i början av 2026.

Hybridframdrivning, där konventionella motorer samverkar med kraftfulla batterier, lyfts fram som en av de mest lovande lösningarna för att minska utsläppen från sjöfarten. Batterierna gör det möjligt att sänka bränsleförbrukningen, samtidigt som fartyget kan gå tystare och renare vid manövrering

i hamnar.

– Wasalines engagemang för en avkarboniserad sjöfart är centralt i allt vi gör. Vårt samarbete med Wärtsilä gynnar inte bara båda våra företag, utan sätter också standarder för hela den maritima sektorn, säger Wasalines vd Peter Ståhlberg.

Aurora Botnia har redan rönt internationell uppmärksamhet som en av världens mest miljövänliga färjor. Sedan trafikstarten 2021 har hon drivits med dubbla bränslemotorer som kan gå på biogas, i kombination med batteridrift. Färjan fungerar dessutom som ett flytande testlaboratorium, nära knutet till Wärtsiläs Sustainable Technology Hub i Vasa.

Wärtsilä ansvarar i projektet inte bara för själva batterierna utan även för en uppgraderad Energy Management System, nya kraftdrivsystem och styrintegration – allt för att garantera att den kraftigt utökade batterikapaci-

teten fungerar sömlöst med befintliga motorer.

Branschbedömare påpekar att elektrifieringen på land gått snabbt framåt, medan övergången till stora marina batterier har varit långsammare på grund av fartygens enorma energibehov. Uppgraderingen av Aurora Botnia ses därför som en viktig milstolpe: ett konkret bevis på att batteridrift i sjöfarten inte bara är en vision för framtiden, utan en fullt möjlig verklighet.

– Wasaline visar återigen sin starka vilja till avkarbonisering genom att utöka färjans elektrifieringskapacitet. Det här bidrar till både bränslebesparingar och kraftigt minskade utsläpp, kommenterar Roger Holm, chef för Wärtsilä Marine.

För passagerarna som korsar Kvarken sker förändringen diskret under däck. Men i den internationella sjöfarten skapar Aurora Botnia redan ringar på vattnet långt bortom Vasa och Umeå.
Källa: wartsila.com

KRAFTVERK

WÄRTSILÄ

Wärtsilä levererar 217 MW tvåbränslekraftverk till Kentucky för att stärka elnätets tillförlitlighet

DEN FINLÄNDSKA TEKNOLOGIKONCERNEN Wärtsilä har fått en betydande order på att leverera ingenjörstjänster och utrustning till ett 217 megawatt (MW) stort tvåbränslekraftverk i Kentucky, USA. Beställningen har gjorts av East Kentucky Power Cooperative (EKPC), ett icke-vinstdrivande elbolag som producerar och distribuerar elektricitet till 16 medlemsägda kooperativ i delstaten. Anläggningen ska möta den växande efterfrågan på el och bidra till en stabilare nätdrift.

Kraftverket ska byggas i staden Liberty i Kentucky och kommer att drivas med tolv Wärtsilä 50DF tvåbränslemotorer. Motorerna är utformade för att huvudsakligen köras på naturgas men kan vid behov byta till alternativa bränslen om gasleveranserna störs. Denna flexibilitet anses vara en nyckelfördel i ett energisystem där både efterfrågan och kraven på leveranssäkerhet ökar.

Utrustningen planeras levereras sommaren 2027 och kraftverket beräknas tas i drift i början av 2028. När anläggningen är i full drift kommer den att vara i gång cirka 5 000 timmar per år och bidra med nödvändig balanseringskraft till elnätet. EKPC försörjer ungefär 1,1 miljoner invånare i Kentucky.

Stöd för Kentuckys energibehov

Wärtsilä framhöll projektets betydelse i en tid då behovet av flexibel och pålitlig kapacitet är stort. – Vi är glada att få stödja EKPC:s energisatsning. Vår erfarenhet och vårt breda kunnande har lagt grunden för detta projekt, som blir ett av de största

tvåbränslekraftverken från Wärtsilä i USA, säger Risto Paldanius, vice vd för Wärtsilä Energy i Amerika.

Projektet i Liberty är ett av Wärtsiläs mest omfattande på USA:s energimarknad. Tvåbränsletekniken är särskilt värdefull då den gör det möjligt att garantera energisäkerhet även under bränslemarknadens svängningar eller vid störningar i leveranskedjan.

Wärtsilä i USA

Wärtsilä etablerade sig i USA redan 1979 via dotterbolaget Wärtsilä North America Inc. I dag har företaget åtta regionala kontor i landet och sysselsätter experter inom både energi- och marinsektorn. Wärtsilä driver även specialiserade dotterbolag i USA, bland annat LOCK-N-STITCH, Wärtsilä Energy Storage Inc. och Defense Maritime Solutions.

Globalt ligger Wärtsilä Energy i framkant när det gäller omställningen till förnybar energi. Företagets erbjudande omfattar flexibla motorkraftverk, energilagringssystem, optimeringsteknologier samt tjänster som täcker

hela livscykeln för installationerna. Totalt har Wärtsilä levererat 79 gigawatt kraftverkskapacitet och över 130 energilagringssystem i 180 länder. Mer än 30 procent av den installerade kapaciteten omfattas av serviceavtal.

Ett steg mot en balanserad framtid

För Kentucky innebär den nya kapaciteten på 217 MW en stärkt motståndskraft mot förbrukningstoppar och ett stabilare elnät i takt med att andelen förnybar energi ökar. Även om anläggningen huvudsakligen ska drivas med naturgas framhåller Wärtsilä att motorerna är ”framtidssäkrade” och redo att köras på hållbara bränslen när energisystemet utvecklas.

I USA står energibolagen inför stora utmaningar: de måste leverera el som är tillförlitlig, prisvärd och alltmer hållbar. Wärtsiläs nya projekt i Kentucky visar att flexibel motorteknik kan fungera som en bro mellan dagens energibehov och morgondagens renare produktion.

Bildtext: Wärtsilä kommer att leverera teknik och utrustning till ett kraftverk på 217 MW i Kentucky, USA. © Wärtsilä Corporation

PRESS

FINLANDSSVENSK PRESS

Finlandssvenskar har en blandad reaktion på medieägarkoncentration

UNDERSÖKNING avslöjar delade meningar om Bonnier News förvärv av finlandssvenska tidningar

En omfattande studie som undersöker allmänhetens attityder till medieägarkoncentration i Finland avslöjar en nyanserad bild av hur medborgarna ser på den ökande konsolideringen av tidningsägande, särskilt efter den svenska mediejätten Bonnier News historiska förvärv av finlandssvenska tidningar 2023-2024.

Undersökningen, som utfördes av Helsingfors universitets svenska högskola, tillfrågade cirka 2 500 vuxna svensktalande finländare om deras uppfattning om att Bonnier News blir den första utländska ägaren av finska dagstidningar genom förvärvet av KSF Media och HSS Media.

Medvetenhet hög, starka åsikter låga

Resultaten visar att medan en majoritet av de svarande var medvetna om ägarförändringarna, hade de flesta inga starka åsikter om förvärven. Detta tyder på att trots den historiska karaktären av utländskt ägande som kommit in i det finska medielandskapet, närmar sig allmänheten dessa utvecklingar med försiktig neutralitet snarare än oro eller entusiasm.

Undersökningen avslöjade dock tydliga demografiska mönster i attityderna till mediekoncentration. Män och flitiga tidningsläsare visade mer positiva synpunkter på Bonnier News förvärv, medan kvinnor uttryckte större skepsis mot ägarförändringarna.

Kön och läsvanor formar opinioner

Könsskillnaden i attityder till

medieägarkoncentration återspeglar bredare mönster som ses i mediekonsumtions- och förtroendestudier. Manliga respondenter var mer benägna att se förvärven som potentiellt fördelaktiga för finlandssvenska tidningars överlevnad och utveckling, medan kvinnliga respondenter uttryckte mer oro över konsekvenserna av utländskt ägande.

På liknande sätt visade regelbundna tidningsläsare – de som är mest investerade i medieekosystemet – större optimism om de potentiella fördelarna med ägarkonsolidering. Denna grupp verkade inse de ekonomiska realiteter som mindre tidningar står inför och såg integration i en större medieorganisation som en potentiell livlina.

Digital framtid förväntad

Respondenterna visade realistiska förväntningar på framtiden för

tidningspublicering, och många förväntade sig en omfattande övergång till helt digitala tidningar. Denna acceptans av digital transformation tyder på att allmänheten förstår de ekonomiska påtryckningar som driver mediekonsolidering.

Deltagarna i undersökningen förväntade sig också en minskning av det totala antalet finlandssvenska tidningar, vilket erkände den hårda ekonomin på moderna mediemarknader. Denna pessimistiska syn balanserades dock av en tro på att Bonnier News förvärv faktiskt skulle förbättra överlevnadsutsikterna för de återstående publikationerna.

Överlevnad framför självständighet
Kanske mest talande var att respondenter prioriterade tidningarnas överlevnad framför oro för ägarkoncentration. Trots potentiell oro för utländsk kontroll eller minskad mediemångfald verkade allmänheten acceptera att integration i en större, mer resursstark medieorganisation representerade den bästa chansen för finlandssvenska tidningar att förbli livskraftiga.

Denna pragmatiska acceptans återspeglar en bredare förståelse för att den traditionella modellen för lokalt tidningsägande har blivit alltmer ohållbar i den digitala tidsåldern. Undersökningen tyder på att läsarna hellre ser sina tidningar överleva under utländskt ägande än att de försvinner helt.

Europeisk kontext av mediekoncentration

Den finska allmänhetens relativt accepterande inställning till mediekoncentration sker inom ett bredare europeiskt sammanhang av ökande ägarkonsolidering. Finland rankas redan som att ha höga risknivåer för mediepluralism enligt European Media Pluralism Monitor, med en övergripande riskbedömning på 68 procent – högre än grannländerna Sverige (62 procent) och Danmark (61 procent).

Den höga riskbedömningen härrör särskilt från oro kring transparens i ägandet, mångfalden av medieleverantörer

och den digitala marknadsdiversiteten. Ändå tyder den offentliga undersökningen på att medborgarna kan vara mer villiga att acceptera dessa risker när alternativet verkar vara att lokala mediebolag helt försvinner.

Ekonomisk verklighet driver acceptans

Forskningen visar att den allmänna opinionen i hög grad formas av medvetenheten om de ekonomiska utmaningar som traditionella medier står inför. Respondenterna verkade förstå att mindre tidningar saknar de resurser som krävs för framgångsrik digital transformation, avancerad teknikutveckling och konkurrenskraftigt innehållsskapande.

Denna ekonomiska realism kan förklara varför den allmänna reaktionen på utländskt ägande har varit relativt dämpad. Snarare än att se Bonnier News förvärv som ett hot mot medieoberoendet, verkar många respondenter se det som ett nödvändigt svar på marknadskrafter som hotar tidningarnas överlevnad helt och hållet.

Framtida konsekvenser

Studiens resultat har betydande konsekvenser för mediepolitik och reglering i Finland. Allmänhetens pragmatiska acceptans av ägarkoncentration tyder på att traditionella farhågor om mediemångfald kan ge vika för mer omedelbara farhågor om medieöverlevnad.

I takt med att de europeiska mediemarknaderna fortsätter att konsolideras och utsätts för press från digitala plattformar, kan det finska exemplet ge en förhandsvisning av hur andra länders allmänhet kommer att reagera på liknande ägarförändringar. Forskningen tyder på att medborgare, när de ställs inför valet mellan ofullkomliga ägarstrukturer och inga lokala medier alls, i allt högre grad kan välja överlevnad framför traditionella ideal om medieoberoende.

Studien vid Helsingfors universitet, finansierad av Media-alan tutkimussäätiö och Konstsamfundet, ger avgörande insikter i hur demokratiska samhällen navigerar i spänningen mellan ideal om mediepluralism och ekonomiska realiteter i den digitala tidsåldern.

SJUKDOMAR

CANCER

Cancerorganisationerna: Dessa frågor oroar cancerdrabbade mest

ATT INSJUKNA I CANCER är en omvälvande upplevelse som väcker många frågor och känslor. Alla svar finns inte alltid att tillgå i vårdens hektiska vardag, och därför blir det psykosociala stöd som cancerorganisationerna erbjuder ovärderligt för både patienter och deras närstående.

Till Cancerorganisationernas Luoto-tjänst hör människor av sig av många olika skäl. Kontakten tas inte bara av de som själva insjuknat, utan även av anhöriga och personer som oroar sig för cancer. I tjänsten svarar

vårdpersonal med särskild kunskap om cancersjukdomar.

– *De som kontakter oss berättar om sina bekymmer, som ofta gäller diagnosen, behandlingar, symtom, ärftlighet eller en närståendes situation. Många efterlyser tydlighet, stöd och någon som lyssnar*, säger Katja Tähkä, chef för cancerorganisationernas psykosociala stöd.

Osäkerhet kring diagnos och behandling

De vanligaste frågorna handlar om vad diagnosen betyder just i den egna situationen, varför personer med samma diagnos får olika behandlingar, eller

vad de medicinska termerna i epikrisen innebär. Många undrar också om cancer kan vara ärftlig eller hur man orkar när en anhörig är sjuk. Dessutom efterfrågas information om rehabiliteringskurser och uppföljning efter avslutad behandling.

– *Framför allt söker man förståelse för vad cancer betyder i det egna livet, betonar Tähkä.*

Känslorna tar över

En cancersjukdom påverkar hela livet – vardagen, relationerna och framtidsplanerna. Reaktionerna är alltid individuella.

– *Många tar kontakt gråtande, andra arga, vissa uppgivna. Alla känslor är tillåtna. Det finns inget rätt eller fel sätt att reagera på en allvarlig sjukdom, och det vet våra specialutbildade yrkespersoner*, säger Tähkä.

Samtalen i Luoto-tjänsten är alltid konfidentiella. Tröskeln att ta kontakt är låg, och det är möjligt att vara anonym. Tjänsten är kostnadsfri och kräver ingen remiss.

Lyssnande ger lättnad

Luoto-professionellas uppgift är att lyssna, ställa frågor och hjälpa till att strukturera tankarna. Ofta uppstår lättnad bara genom att få prata.

– *Tillsammans söker vi klarhet och metoder som kan underlätta den nya livssituationen. Redan det att man får tala och att någon verkligen lyssnar gör stor skillnad*, säger Tähkä.

Efter samtalen tackar många för att någon tog sig tid att lyssna och förklarade saker på ett begripligt sätt. Enligt cancerorganisationerna är just detta – att bli sedd och hörd – det mest värdefulla stödet.

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

VASA

Diskussionsmöte om klimatberedskap i Vasa

HUR PÅVERKAR klimatförändringen Vasabornas vardag och säkerhet – och hur kan vi förbereda oss på dem? Dessa frågor diskuteras onsdagen den 3 september vid ett invånarmöte i Dramasalen på Vasa huvudbibliotek.

Tillställningen inleds med kaffe kl. 16.30 och diskussionen börjar kl. 17. Programmet avslutas ca kl. 19. Du kan

delta i evenemanget utan specialkunskaper, och du kan också delta i diskussionen på svenska och engelska. Stadens mål är att höra invånarnas åsikter om hur effekterna av klimatförändringen, såsom värmeböljor och rikliga regn, återspeglas i vardagen och hurdana anpassningsbehov det finns. Samtidigt funderar man på hur staden kan stöda stadsbornas beredskap att förbereda sig för förändringar.

Resultaten av diskussionen kommer att användas i stadens arbete för att

anpassa sig till klimatförändringen. Evenemanget stöds av EU:s MIP4A-dapt-projekt och leds av en expert från Tyrsky-Konsultointi Oy.

Vasa har valts till Årets gröna stad i Europa 2026, vilket lägger extra vikt vid klimatarbete och främjande av hållbar utveckling.

Anmälan stänger den 31 augusti och görs via stadens hemsida.

Källa: Vaasa.fi

INTERNATIONELL TRAFIK

NYA TRANSPORTLEDER

Tankesmedjan Agenda: Motorväg till Tammerfors och bro till Umeå

TANKESMEDDJAN AGENDA presenterar en ambitiös vision för Finlands infrastruktur med två storskaliga projekt: en motorväg mellan Tammerfors och Vasa samt en fast förbindelse över Kvarken till Umeå. Båda projekten bedöms vara långsiktigt samhällsekonomiskt lönsamma.

Tankesmedjan Agenda presenterar i rapporten "I takt med tiden: En färdplan för Finlands framtida infrastruktur" en vision för ett Finland som satsar på att stärka sin infrastruktur och framtida konkurrenskraft. Rapporten, skriven av nationalekonomen Theo Herold från Svenska Handelshögskolan, lyfter fram två centrala infrastrukturprojekt som skulle kunna transformera Finlands transportlandskap.

Motorväg skulle spara 30 minuter per resa

Motorvägssträckan Tammerfors–Vasa skulle minska restiderna med upp till en halvtimme per resa och spara in över fem dygn per år för pendlare och godstransporter. Den nuvarande vägsträckan är enligt rapporten en av landets mest belastade och olycksdrabbade, med 46 identifierade farliga anslutningar.

Kostnaden för motorvägen uppskattas till cirka 1,38–1,54 miljarder euro, vilket skulle finansieras genom EU-stöd, tullavgifter och offentlig-privata partnerskap. Förutom kortare restider skulle projektet innebära ökad produktivitet, lägre logistikkostnader och bättre trafiksäkerhet.

Kvarkenbron skulle förkorta resan från åtta timmar till en

Det andra storskaliga projektet är en fast förbindelse över Kvarken mellan Vasa och Umeå. Idag tar det åtta timmar att resa landvägen mellan Vasa och Umeå. Med en fast Kvarkenförbindelse kortas det till en timme.

Enligt Herolds rapport skulle bron skapa en integrerad ekonomisk zon mellan Finland och Sverige samt öppna nya möjlighe-

ter för export, utbildningssamarbete, turism och gemensam försörjningsberedskap inom EU och Nato.

Kostnader och finansiering

I Trafikledsverkets senaste förstudie från år 2025 skulle kostnaden för en förbindelse bestående enbart av en bro och landsväg variera mellan 5 till 8 miljarder euro. Herold föreslår i sin rapport en kostnad på 3–5 miljarder euro för en vägförbindelse.

Finansieringen skulle enligt förslaget ske genom 30 procent EU-stöd, medan resterande del täcks via statliga lån och avgifter. Med EU-finansiering, tullavgifter och möjliga partnerskap mellan offentlig och privat sektor kan investeringarna täcka sina löpande kostnader.

Politiskt stöd från regeringen

Vid rapportlanseringen i Vasa uttryckte undervisningsminister Anders Adlercreutz, som även är ordförande för tankesmedjan Agenda, stöd för visionen. "Regeringen har fattat många beslut som gynnar tillväxten, för att vi ska få trenden att svänga behövs nu ett samhällsklimat som andas optimism", säger Adlercreutz.

Europa- och ägarstyrningsminister Joakim Strand, som skrivit en kommentar till rapporten, betonar vikten av att våga satsa. "Det här är inte bara väg och betong – det är en investering i jobb, säkerhet och framtidstro. När andra tvekar, måste vi leda", konstaterar Strand.

Långsiktig samhällsnytta

Rapporten argumenterar för att båda projekten skulle ge betydande samhällsekonomisk avkastning genom kortare restider, minskade transportkostnader och ökad trafiksäkerhet. Kvarkenbron skulle dessutom stärka integrationen med Sverige och Europa samt förbättra Finlands strategiska position inom EU och Nato.

Motorvägen och Kvarkenbron medför stora utgifter, men samtidigt är de investeringar som binder samman Finland med Norden och Europa, stärker landets beredskap och gör regionerna mer attraktiva att bo, arbeta och investera i.

Tankesmedjan Agenda

Tankesmedjan Agenda är en liberal tankesmedja med stark nordisk och europeisk förankring som jobbar på svenska, för en levande tvåspråkighet i Finland, i en global värld. Agenda är en del av Svenska Bildningsförbundet

Havtorn - världens hälsosammaste bär

Havtorn, den taggiga busken som växer på de karga stränderna hos oss, är en riktig superfood i naturen. Även om det inte är lika populärt som många andra inhemska bär är det en riktig vitaminbomb med fantastiska hälsofördelar.

Havtornens historia går långt tillbaka till Asien, där den länge har ansetts vara en värdefull medicinalväxt. Även om havtorn inte äts i stora mängder i Finland har den långsamt etablerat sig som

ett av de hälsosammaste bären i världen.

Taggig men användbar

Havtorn (*Hippophae rhamnoides*) är infödd i Asien och har varit en viktig del av traditionell medicin i Kina och Ryssland. I Finland växer havtorn vilt främst vid Bottniska vikens kuster, där den trivs i steniga och soliga områden. Havtorn är en tvåbyggare, det vill säga han- och honblommorna finns i olika exemplar, vilket innebär att det måste finnas fruktbuskar nära buskarna som producerar bär för att pollineringen ska lyckas.

Havtorn är tålig och kräver mycket ljus för att växa, men den är inte näringskrävande. Bakterierna som lever i dess rot-

noppar binder kväve från luften, vilket hjälper busken att överleva under svåra förhållanden. Detta gör havtorn till en utmärkt växt för att binda jord på bland annat erosionsbenägna sluttningar.

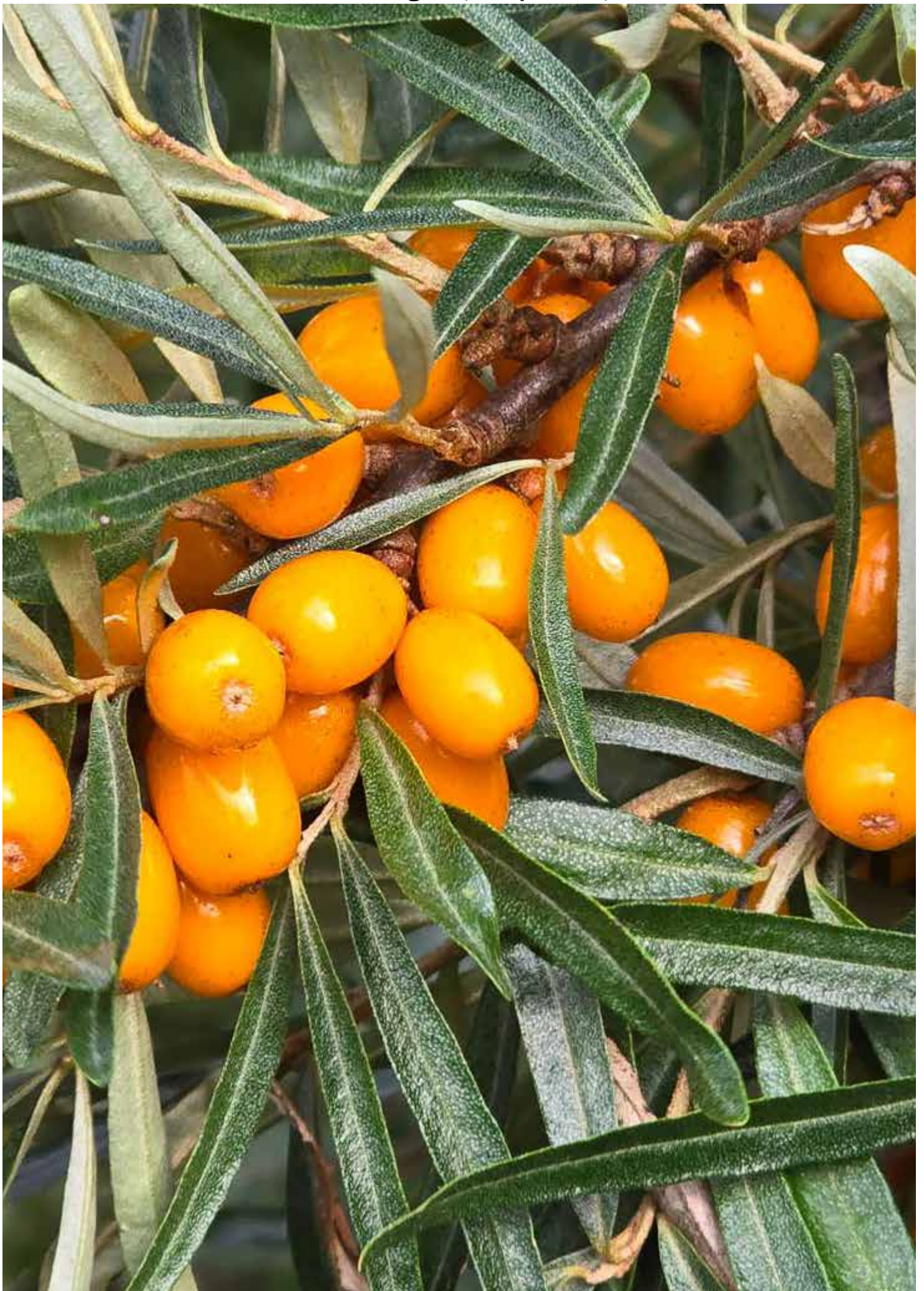
Näringsvärden för havtorn - en riktig hälsobomb

Havtorn är känt för sitt särskilt höga innehåll av C-vitamin. Hundra gram havtorn ger upp till 10-20 apelsiner C-vitamin, vilket gör det till en av de mest effektiva källorna till C-vitamin. Hälsofördelarna med havtorn är dock inte begränsade till detta; Den är också rik på fleromättade fettsyror, som är viktiga för kardiovaskulär hälsa.

Havtornsolja, som utvinns ur bärets frön och skal, är särskilt näringsrik. Den är rik på vitamin E, som är en viktig antioxidant. Havtornsolja har visat sig sänka både total kolesterol och LDL-kolesterol, vilket gör den till ett bra komplement till en kost som främjar hjärthälsa. Dessutom har havtorn ett brett utbud av vitaminer, inklusive vitaminer i grupp A och B, samt mineraler som kalium, magnesium och järn.

Havtorn vid middagsbordet - mångsidiga användningssområden

Även om havtornsbär är kända för sina hälsofördelar är deras användning i hemköket fortfarande ganska begränsad. Den syrliga

smaken av havtorn kan vara utmanande för många, men när den hanteras på rätt sätt är den en mångsidig ingrediens för både söta och salta rätter. Det mest traditionella sättet att använda havtorn är att pressa saft ur den, men du bör också använda skal och frön. Skorporna innehåller mycket fibrer, och den återstående delen efter pressning kan till exempel blandas med bröddeg eller gröt.

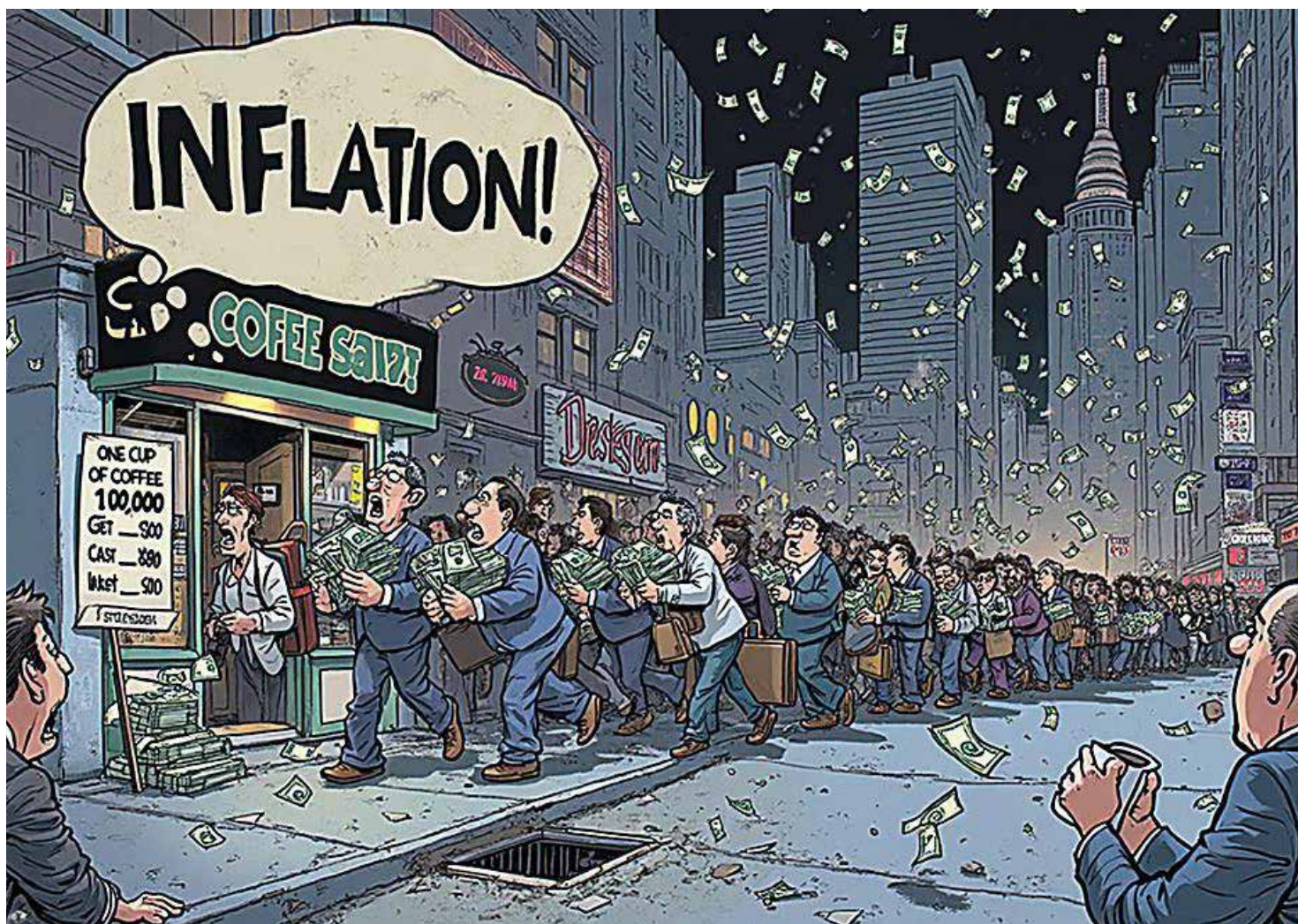
Den syrliga smaken av havtorn passar perfekt med söta frukter som äpple eller persika. Den kan användas för att göra sylt och marmelad, eller blandas i smoothies för en extra boost. Dessutom är havtornspulver lätt att lägga till snacks, yoghurt eller milkshakes för att ge näringsämnen under hela dagen. Särskilt till vilträtter är havtorn en utmärkt smakkopp, och dess starka arom kompletterar de rika smakerna väl.

Det unika med havtorn

Även om havtorn inte äts i stora mängder är dess inverkan på hälsan betydande. Näringsämnena i havtornsbär utvecklas under en lång växtsäsong, vilket gör dem särskilt värdefulla. Innehållet av C-vitamin och antioxidanter i havtorn gör det till ett bär som inte bara är ett gott tillskott till kosten, utan också en riktig hälsobomb. Det hälsosammaste bäret i världen – en titel som havtorn förtjänar.

Även om det kan krävas lite mer ansträngning för att plocka och använda havtorn än andra bär, är dess fördelar värda ansträngningen. Det är ett bär som erbjuder mycket mer än bara en munbit – det är naturens eget apotek, fullt av styrka och vitalitet som hjälper till att upprätthålla hälsa och välbefinnande. Oavsett om det är en del av frukosten, mellanmålet eller middagen är havtorn ett bär som förtjänar en plats vid ditt middagsbord.

Inflationens piruetter: En skottkärra med pengar till butiken och kaffets galna pris

En lördag morgon, med solen som skiner mildt genom gardinerna, bestämmer jag mig för att köpa en kopp kaffe på det lokala kaféet. Jag är ingen kaffekonnässör, men något med aromen av nymalet kaffe är svårt att motstå. Med handen i fickan känner jag efter plånboken, men istället för att bara gripa efter ett par sedlar, hittar jag en tummad karta över bostadsområdet. På kartan har jag ritat en rutt som tar mig från hemmet, förbi banken för att hämta upp en skottkärra full med pengar, och vidare till kaféet.

Det är lätt att förundras över hur världen förändras, men just den-

na morgon har inflationen gjort sitt grepp om mig. Jag blickar ut genom fönstret och ser grannarna som kämpar med att köra sina egna skottkärror till närbutikerna. Det är en syn som kunde höra hemma i en absurdistisk teaterpjäs, men det är verkligheten.

En kopp kaffe för priset av en månadslön?

Vi har alla hört historier om hur mycket en kopp kaffe kostar på vissa exklusiva ställen. Men det är inte exotiska kaffeböner från Anderna eller guldflingor på toppen som driver upp priset. Nej, det är helt enkelt pengar som förlorar sin värde snabbare än en glass smälter i solen. Jag minns ett

samtal jag hade med en vän som besökte Zimbabwe under deras inflationstoppar. Han berättade om hur han betalade flera miljarder Zimbabwiska dollar för en enda kopp kaffe. Det är som att fråga någon att handla med Monopol-pengar – fastän dessa sedlar faktiskt var riktiga pengar, och kaffesugan var högst verklig.

Ungern på 40-talet: Ett inflationens rekord

Men inget slår ändå inflationen i Ungern under 1940-talet. Då levde man i en tid där siffror på sedlarna började se ut som telefonnummer snarare än pengar. 1946, mitt i kaoset

efter andra världskriget, steg priserna så snabbt att det nästan blev omöjligt att hålla koll på dem. Prisen på alla varor fördubblades var 14 timme. Om du köpte en kopp kaffe på morgonen och väntade med att dricka den tills på eftermiddagen, kunde priset ha fördubblats. Och nej, jag överdriver inte. I själva verket lanserade de till slut en sedel, 100 kvadriljoner pengő, som en desperat åtgärd för att hantera situationen.

Försök gärna uppskatta hur hög inflationen var i Ungern vid den här tiden. 100%? 1000%? Ännu högre? Ok, låt

mig berätta! I juli 1946 var inflationen 41.900.000.000.000.000%.

Tänk dig att gå in i en butik och lämna över en sedel med så många nollor att du knappt kan räkna dem, för att köpa en limpa bröd. Det är nästan komiskt, men för dem som levde i det, var det en mardröm. Värdet av pengar blev så devalverat att människor behövde sätta sin tro på något annat. I Ungern slutade man till slut använda pengö och övergick till forinten, och med det stabiliserades ekonomin.

Vad driver egentligen inflationen?

Men vad är det som driver inflationen? Varför går vi från att köpa kaffe för ett par mynt till att behöva skottkärror för att handla basvaror? Det finns flera faktorer, men den vanligaste boven är kanske en överdriven mängd pengar i cirkulation. När centralbanker trycker mer pengar än vad som behövs i ekonomin, tappar dessa pengar sitt värde. Föreställ dig att du är på en marknad där alla har tusen äpplen att sälja, men det finns bara en köpare. Vad händer med priset på äpplen? De faller, eftersom de är för många. Det samma händer med pengar – när det finns för mycket av det, sjunker dess värde.

En annan orsak är kostnadsdriven inflation, där det blir dyrare att producera varor och tjänster. När råvarupriser, löner, och andra produktionskostnader stiger, överförs dessa kostnader till konsumenten, vilket driver upp priserna. Och som vi alla vet, när priserna går upp, och lönerna inte följer med i samma takt, börjar vi alla känna av det i plånboken.

Skottkärrerlogistik och vardagsliv

Nu är jag tillbaka vid min dörr, redo att gå ut för den där

koppen kaffe. Skottkärran står redo, fylld med pengar som är så gott som värdelösa om jag väntar för länge. Jag tänker tillbaka på historierna om Tyskland på 1920-talet, där barnen lekte med buntar av pengar som om det var lego. Eller hur familjer tände eld i sina spisar med sedlar eftersom ved var dyrare än pengar.

Men vad är egentligen värde? Det är kanske inte kaffet eller pengarna, utan förmågan att kunna lita på att ens pengar fortfarande har samma värde imorgon som de har idag. Och där, mina kära läsare, ligger kanske den största utmaningen för alla ekonomier – att upprätthålla förtroendet för valutan. För när den förloras, står vi alla där med våra skottkärror, redo att handla – men med plånböcker som känns tommare än någonsin.

Så, med detta i åtanke, ska jag traska ner till kaféet. Och medan jag njuter av min kopp kaffe, ska jag reflektera över värdet av pengar, både historiskt och i mitt eget liv. För oavsett hur mycket inflationen stiger, finns det en sak som alltid behåller sitt värde – en bra berättelse att dela med vänner, kanske över en kopp kaffe, eller två, om jag har råd.

Bilden ovan visar sedlar med det sammanlagda värdet 150.010.850.000 dollar. Skulle man ha de här och om det vorde amerikanska dollar, well, I would be a rich man!

Men tyvärr är dessa dollar från Zimbabwe

Den sedel som har det största nominella värdet någonsin, en ungersk sedel från 1946, med det nominella värdet 10 + 19 nollor pengö. Bild från Wikipedia Commons, public domain.

SOMMARLOV

SKOLORNAS SOMMARLOV

Skolornas sommarlov borde flyttas

Undervisningsminister och SFP:s ordförande Anders Adlercreutz vill flytta skolornas sommarlov två veckor framåt. Han menar att nuvarande system inte längre passar dagens behov och gör det svårt för familjer att planera sin ledighet.

Enligt Adlercreutz ligger Finland i otakt med resten av Europa. I de flesta europeiska länder infaller semestern i juli och augusti, medan finländska familjer ofta börjar sitt sommarlov redan i juni. Detta skapar utmaningar både för familjer och för arbetslivet.

– Vårt nuvarande system är en rest från en tid då skolarbetet anpassades till jordbrukets rytm, med sådd och skörd. I dag ser arbetsåret helt annorlunda ut, säger Adlercreutz.

Lättare för familjerna
För de flesta föräldrar är det enklare att ta semester i juli och augusti än i juni. En senarelagd skolstart skulle därför underlätta familjernas vardag och främja välmåendet. Samtidigt skulle förändringen gagna företagen, som idag ofta har svårt att anpassa sig till familjernas sommarplaner.

– Att flytta sommarlovet skulle vara en vinst på många plan. Familjerna kunde planera sin fritid bättre, företagen skulle få stabila förutsättningar och den inhemska turismen skulle

få en längre säsong, säger Adlercreutz.

Ny chans för turismen
Turismen är en av de branscher som tydligt påverkas av sommarlovets tidtabell. I skärgården tar den inhemska efterfrågan ofta slut tvärt när skolorna börjar i början av augusti.

– Eftersom en stor del av det europeiska resandet sker i augusti blir det svårt att locka turister till Finland om det inhemska utbudet minskar när skolorna startar. Det påverkar både tjänster och företag direkt, konstaterar Adlercreutz.

Utredning pågår
Undervisnings- och kulturministeriet har redan startat en utredning om frågan. Syftet är att kartlägga både möj-

ligheter och utmaningar med ett senarelagt sommarlov. Frågan är komplex, eftersom den även berör studentskrivningarna, högskolornas urval och småbarnspedagogiken.

– Det är viktigt att vårterminen inte blir för lång. En naturlig del av lösningen kunde vara ett längre påsklov, säger Adlercreutz.

När utredningen är klar fortsätter diskussionerna i regeringen. Eftersom initiativet inte finns i regeringsprogrammet krävs politiska förhandlingar för att gå vidare.

– Jag hoppas att vi kan hitta lösningar som stärker både familjernas välmående och företagens verksamhet. Där det finns vilja, finns det en väg, säger Adlercreutz.

MINIATYRSTAD

METVIKENS TRAFIKPARK

Vasa nyaste och minsta stadsdel

METVIKENS trafikpark, som invigdes för ett år sedan, har snabbt blivit en populär mötesplats för barnfamiljer. Parken ligger i Metvikens aktivitetspark och erbjuder barn en chans att på lekfullt sätt lära sig om trafikregler och vardagsliv i staden.

Den 640 meter långa banan kan upplevas med trambil, cykel eller till fots. Trafikparken fungerar som en miniatyrversion av Vasa, där barnen kör runt bland småskaliga modeller av stadens mest kända byggnader och platser. Här finns stadshuset, järnvägsstationen, Alkula gård, Brändö universitet, trähus från Sandviken, glasskiosken vid Fiskstranden och klockstapeln i Gamla Vasa. Även salutorget, rondeller, plankorsningar och trafikljus har fått plats i miniatyrstadsdelen – komplett med en egen buss, bensinstation och till och med ett vattentorn.

– Vi brukar säga att trafikparken är Vasa i miniatyr. Barnen får träna sina trafikfärdigheter på ett roligt sätt, och det blir en lektion i både trafikvett och stadens historia, säger ungdomsservicen, som ansvarar för parkens verksamhet.

Parken använder egna trambilar och cyklar. Rekommenderad ålder för att köra trambil är 6–12 år, men även yngre barn mellan 4 och 6 år får köra om en vuxen går bredvid. Hjälms rekommenderas alltid, men egna fordon är inte tillåtna.

Körturerna bokas på plats. På vardagar startar nya turer varje halvtimme, medan turerna på helgerna förnyas var 20:e minut. Dagens sista tur inleds en halvtimme före stängning. Gruppbokningar görs via e-post.

Trafikparken är helt gratis att besöka och håller öppet från och med den 2 maj 2025.

Öppettider:

måndag–fredag kl. 12.00–18.00
lördag–söndag kl. 12.00–16.00

Med sin unika blandning av lek, lärande och kulturarv kan Metvikens trafikpark utan tvekan kallas för Vasa nyaste – och minsta – stadsdel.

INDUSTRIDAG

ÖSTERBOTTENS INDUSTRI

Botnia Industrial Day 2025: Branschdag i stadshuset den 9 september

VASA STADSHUS fylls tisdagen den 9 september när Botnia Industrial Day (BID) samlar beslutsfattare, experter och företagsledare inom industrin för att diskutera industrins framtid och regionens livskraft. Evenemanget ger en bred bild av hur den österbottniska industrin kan stärka sin konkurrenskraft med hjälp av grön omställning, försörjningsberedskap, FUI-finansiering och expertlösningar.

BID har etablerat sig som ett av de mest betydande nätverks- och expertevenemangen i regionen. Målet är att bygga broar mellan olika aktörer och lyfta fram de mest aktuella industrifrågorna.

Öppna perspektiv på politik och storindustri
Dagen inleds med ett huvudanförande av riksdagsledamot Janne Jukkola. Jukkola lyfter fram industrins betydelse både som motor för nationell tillväxt och som en källa till regional investeringspotential. Enligt honom har regioner som Österbotten en avgörande ställning när Finland strävar efter hållbar ekonomisk tillväxt.

Direkt efter öppningen riktas fokus mot aktuella projekt inom storindustrin. Industrial Info kommer att presentera projekt från bland annat Arctial, Hitachi och Wärtsilä. Diskussionen leds av Paula Erkkilä, verkställande direktör för Österbottens handelskammare, som betonar vikten av investeringar i den regionala ekonomin.

FU-finansiering och innovationer

Industriell förnyelse är beroende av forskning, utveckling och innovation. Industrirådet Maija Lönnqvist vid arbets- och näringsministeriet berättar om nuläget och framtidens möjligheter till FUI-finansiering. Han påpekar att det offentliga stödet inte bara möjliggör enskilda projekt, utan också skapar en grund för nya innovationer och förnyelse av hela branschen.

Vätgashypen ersattes av realism

Ett av dagens mest efterlängtda tal är en översikt över vätgasteknikens tillstånd av Matti Malkamäki, grundare av Hycamite TDC Technologies Oy. Enligt honom har "vätgashypen" från de första åren avtagit, och fokus ligger nu på mer realistiska lösningar. Malkamäki betonar att en ren övergång endast kan uppnås på ett tekniskt och ekonomiskt hållbart sätt – även i den nuvarande geopolitiskt utmanande situationen.

Logistik, ansvar och försörjningsberedskap

I eftermiddagsprogrammet lyfter Vasaregionens Utveckling Ab fram logistikens och ansvarsfullhetens centrala betydelse för industrins framtid. Panelen, som leds av Anna Måttis-Fransén, undersöker hur företag kan bygga logistiklösningar som är säkra och ekonomiskt hållbara. Hanna Malkamäki presenterar å sin sida konkreta sätt på vilka hållbarhetsarbete kan skapa mervärde för företag.

Expertlösningar och framgångshistorier

Bristen på experter är en flaskhals för tillväxten inom många sektorer. I slutet av dagen kommer vi att höra företags fall exempel på hur hållbara lösningar har hittats på talangutmaningar och hur de har stött affärsframgång. Intervjuare för diskussionen är Jasmin Granholm.

Utställare presenterar sina lösningar

Ett 50-tal utställare förväntas delta i evenemanget och presentera sina senaste produkter och lösningar. Bland deltagarna finns regionens främsta namn inom industrin, Danfoss, Hitachi, VEO och Wärtsilä. Utställningsområdet ger deltagarna möjlighet att bekanta sig med de senaste innovationerna och nätverka med experter inom området.

AfterBID fortsätter diskussionen

Efter det officiella programmet fortsätter evenemanget på EfterBID kl. 17–18.30, där dagens teman kan fördjupas i en mer avslappnad atmosfär.

Detaljer om evenemanget:

Botnia Industrial Day

Tisdag 9.9.2025 kl. 9–17

Vasa stadshus

JälkiBID kl. 17–18.30

Botnia Industrial Day 2025 erbjuder ett omfattande tvärsnitt av aktuella frågor inom branschen och öppnar upp perspektiv på hur Österbotten och hela Finland kan stärka sin ställning i den internationella konkurrensen.

Mer information och anmälan: <https://botnia-industrialday.expomark.fi/>

UNIVERSITETET

Använda smörjmedel som en lösning på utsläpps- utmaningarna från fartyg och maskiner

FÖR ATT STÄVJA klimatförändringen krävs lösningar också inom de sektorer där elektrifieringen framskrider långsamt. Fartyg och tunga maskiner behöver fortfarande högpresterande förbränningsmotorer, för vilka el- och hybridtekniken ännu inte erbjuder ett praktiskt alternativ. I sin doktorsavhandling, som kommer att granskas vid Vasa universitet, presenterar Michaela Hissa lovande alternativ: bränslen som raffinerats från avfall och industriella sidoströmmar, som kan minska utsläppen avsevärt utan stora förändringar i befintlig utrustning.

Bränslen från avfall och sidoströmmar från industrin

I sin doktorsavhandling studerade Hissa två särskilt intressanta bränslealternativ. Den första är förnybar nafta, som erhålls från råttallolja, som är en biprodukt vid massaproduktion. Den andra är marin diesel som raffinerats från använda smörjmedel.

– När förnybar nafta används tillsammans med fossil diesel förbränns den effektivt och minskar rökning. Marin diesel, å andra sidan, minskar utsläppen av kolväten och kolmonoxid. Båda

minskade avsevärt partikelutsläpp som är farliga för människor, säger Hissa.

Det som gör marindiesel särskilt intressant är dess råvara: använd smörjolja klassificeras som farligt avfall, som genereras i betydande mängder över hela världen. Smörjmedel behövs i alla roterande maskiner, från kraftverkturbiner till pappersmaskiner till fartygs- och fordonsmotorer. Att samla in och använda dem som bränsle skulle kunna ge både miljömässiga och avfallshanteringsmässiga fördelar – så länge insamlingen och vidareförädlingen kan fås att fungera i stor skala.

Drop-in-lösningar gör övergången enklare

De bränslen som studeras tillhör de så kallade drop-in-bränslena. Det innebär att de kan implementeras i befintliga motorer utan kostsamma tekniska modifieringar.

”Antalet befintliga fartyg och maskineri är betydande, och det är inte möjligt att ersätta dem över en natt. Med tanke på utsläppsminskningarna är det viktigt att hitta lösningar som stöder övergången och som inte kräver att hela infrastrukturen byts ut”, betonar Hissa. Fördelen med drop-in-bränslen är att de lämpar sig för övergångsperiodens behov: de gör det möjligt att omedelbart minska användningen av fossila bränslen, samtidigt som ny teknik utvecklas och elektrifieringen framskrider.

Finlands starka ställning inom träbaserade bränslen

Träbaserade restprodukter, såsom råttallolja, kan bli en betydande råvarukälla för förnya-

ra bränslen i framtiden. Finland har särskilt goda förutsättningar att göra detta, eftersom skogsbruket och skogsindustrin är starka och det finns råvaror.

Utmaningarna med storskalig utbyggnad är dock tillgängligheten, produktionens kostnadseffektivitet och konkurrenskraftiga bränslepriser. Utan en lösning på dessa kan potentialen med drop-in-bränslen inte utnyttjas fullt ut. Framtidens motorer och mångsidiga bränslen Hissas forskning lyfter också fram behovet av att bättre förstå hur olika bränslen beter sig i motorer. I framtiden kommer det att krävas att motorer är mer flexibla med ett brett utbud av förnybara och återvunna bränslen.

Framtidens motorer

”Framtidens motorer kommer att behöva anpassa sig till ett allt mer varierat utbud av bränslen. Därför behövs mer forskning om hur olika bränslen påverkar motors drift och utsläpp, sammanfattar Hissa.

Avhandlingen visar att det finns lösningar närmare än vi tror: avfall och industriella sidoströmmar kan förädlas till renare energi, vilket bidrar till att minska utsläppen från tunga transporter och sjötransporter omedelbart – utan att hela tekniken behöver revolutioneras på en gång.

Bild: I sin doktorsavhandling visar Michaela Hissa att bränslen som raffinerats från avfall och industriella sidoströmmar kan användas för att minska utsläppen i dagens motorapplikationer. Vasa universitet. Bilden är fri att använda.

OPERA

OPERA

Cirkus och opera tillsammans är en fascinerande upplevelse

Kuva: Ooppera Baletti
Emma Suominen

FINLANDS NATIONAL-
OPERA öppnar en ny säsong i augusti på ett sätt som inte lämnar någon kall. CircOpera 2.0 är tillbaka på scenen – och med den förvandlas Operahuset återigen till en magnifik cirkusarena.

Det här är ingen vanlig operakväll, utan en multisensorisk upplevelse där akrobatik, klassisk opera och modern teknik smälter samman. Det kommer att finnas en intensiv ensemble med mer än 20 scener, som kommer att ta publiken från spänningen i dödshjulet till sopraner som svävar i luften. Den här gången börjar magin redan innan dörrarna till föreställningssalen – det finns också program i Operahusets foajéer och utomhus.

CircOpera 2.0 kommer att innehålla sex operasolisterna samt en fullfjädrad orkester och kör. Att kombinera en så stor ensemble med nycirkus är sällsynt i världen. Artisterna sjunger och spelar även på ovanliga och vilda platser, vilket gör varje ögonblick överraskande.

Föreställningen regisseras av Jere Erkkilä, orkestern dirigeras av Nick Davies och cirkusdirigeringen av Sanna Silvennoinen. Danskoreograf är Reija Wäre och den prisbelönta Erika Turunen står för det visuella och kostymerna. Slutresultatet är färgstarkt, fartfyllt och hisnande.

CircOpera 2.0 är inte bara en mycket lovande show – den har redan levt upp till sitt rykte. År 2023 utsåg åttondeklassarna Konsttestarna föreställningen till Årets konstupplevelse på Kulturgalan, och publik och kritiker har berömt den som "ett visuellt fyrverkeri utan tråkiga stunder".

Finlands Nationalopera lovar att kombinationen av djärva cirkusnummer, operans vackraste pärlor och scenprakt kommer att ge en oförglömlig kväll. CircOpera 2.0 bjuder in publiken att kliva in i en värld där gränserna mellan konstformer suddas ut – och där varje betraktare får uppleva något unikt.

CircOpera 2.0– Premiär 22.8.2025 kl. 19– Övriga föreställningar 26.8.–30.9.2025

KONST

KONST

Konstnären Elin Danielson-Gambogi åter i rampljuset

EN AV FINLANDS mest egenartade men länge förbisedda konstnärer, Elin Danielson-Gambogi (1861–1919), får nu förnyad uppmärksamhet. Intresset har väckts särskilt efter att författaren Salla Leponiemi nyligen publicerat en bok om hennes liv och konstnärskap.

Danielson-Gambogi var en banbrytande konstnär, lika känd för sin kompromisslösa livsstil som för sitt måleri. Hon reste ensam genom Europa, sökte sig till storstädernas myller och trivdes i restauranger, där hon inte tvekade att röka, äta ostron och delta i nattliga fester. Hon levde som hon ville – ett liv präglad av frihet och självständighet, långt från tidens kvinnliga konventioner.

Hennes självständighet skapade också friktion i det professionella livet. Som lärare sågs hon som alltför bohemisk och självsvåldig, och trots sitt stora kunnande valdes hon aldrig till ledare för konstskolans målaravdelning. Ändå kunde ingen ifrågasätta hennes konstnärliga begåvning. Danielson-Gambogi räknades till de allra främsta i sin generation.

Det som väckte mest diskussion var ofta hennes motiv. Hon målade motiv som inte ansågs "passande" för en kvinna att skildra – vardagliga scener, intima ögonblick, ibland med en råhet som bröt mot tidens estetiska normer. Ett av hennes mest kända verk, "Efter frukosten", visar just denna särprägel. Målningen, med sin direkta och samtidigt stillsamma realism, gjorde starkt intryck på samtiden och väckte både beundran och bestörtning.

Idag framstår Elin Danielson-Gambogi som en pionjär för konstnärlig frihet och en föregångare för kvinnliga konstnärer som vägrade låta sig begränsas. Leponiemis bok belyser inte bara hennes konst utan också det liv som präglades av mod, nyfikenhet och en vilja att utmana konventioner.

Med utställningar, ny forskning och ökat intresse från konstkritiker håller Danielson-Gambogi på att inta den plats i konsthistorien som länge förnekats henne.

Efter frukosten

Elin Danielson-Gambogis "Efter frukosten", målad 1888, var ett drabbande och provokativt verk för sin tid, som på grund av sitt ämne väckte stor kritik.

Målningen föreställer en ung kvinna, till synes en piga eller tjänare, i hemmiljö. Han

sitter med en cigarett i handen och en påtaglig känsla av trötthet eller kanske baksmälla.

På den tiden dikterade sociala normer en viss anständighet, särskilt när det gällde skildringen av kvinnor. En ung kvinna, särskilt en kvinna från en lägre samhällsklass, som rökte och visade tecken på baksmälla, ansågs av många vara mycket olämplig och skandalös.

Kritikernas reaktioner fokuserade ofta på den upplevda vulgariteten och omoralen på scenen. De såg den som ett avsteg från den idealiserade framställningen av kvinnor i konsten och, enligt vissa, som en orubblig, kanske till och med dömande blick på livets verklighet.

Danielson-Gambogi var dock känd för sin realistiska inställning och sitt intresse för att ärligt skildra vanliga människors, ofta kvinnors, liv. "After Breakfast" kan ses som ett djärvt ställningstagande mot tidens sentimentalitet och hyckleri. Den utmanade tittarna att konfrontera den mindre glamorösa sidan av vardagen och tvingade dem att ifrågasätta sina antaganden om klass, kön och moral.

Kontroversen kring målningen, som kanske chockade den moderna publiken, cementerade så småningom Danielson-Gambogis rykte som en progressiv och modig konstnär som vågade skildra den osminkade sanningen, även när den var obekvämt.

BILD: Wikimedia Commons, Public Domain

MORGONKAFFE

KAFFE

Morgonkaffe förbättrar humöret

VAKNA, håll upp ditt kaffe – och du kommer förmodligen att må bättre. En ny studie publicerad i tidskriften *Scientific Reports* avslöjar att koffeinkonsumtion, särskilt på morgonen, konsekvent är förknippad med en positiv humörhöjning.

Bevis från den verkliga världen, inte bara i labbmiljöer

Forskare från University of Bielefeld och University of Warwick bad mer än 230 unga vuxna i åldrarna 18 till 29 i Tyskland att rapportera sitt humör flera gånger om dagen i flera veckor. Deltagarna noterade om de hade druckit koffein under de senaste 90 minuterna och betygsatte hur de kände sig: glada, förväntansfulla, nöjda – eller tvärtom.

Morgnarna är viktigast

Resultaten visade ett tydligt mönster:

positivt humör – särskilt känslor av lycka och spänning – ökade markant när koffein konsumerades under de första 2,5 timmarna efter att man vaknat. En mindre ökning skedde också cirka 10–12,5 timmar efter uppvaknandet.

Effekten var inte så mycket en minskning av negativa känslor; Efter koffein kände sig människor lite mindre ledsna eller upprörda – men dessa förändringar var mycket svagare och berodde inte på tid på dygnet.

Vem gynnas? Nästan alla

Den positiva höjningen av humöret var anmärkningsvärt konsekvent mellan individer – oavsett sömnkvalitet, ångest, depression eller typisk koffeinanvändning. Denna konsistens förvånade forskarna.

Varför gör kaffe sin magi?

Koffein hämmar adenosin, en kemikalie i hjärnan som främjar sömnhet. Detta gör att humörhöjande neurotransmittorer som dopamin kan blomstra, vilket främjar vakenhet och ett ljusare humör.

Det är mindre klart om denna effekt bara kommer att lindra milda abstinenssymtom över natten eller om den har en djupare neurokemisk grund.

I vardagen verkar den där morgonkoppen kaffe eller te göra mer än att väcka dig – den kommer sannolikt att lyfta ditt humör på riktigt. Så om du någonsin har känt dig betydligt mer upphetsad efter din första klunk kaffe, kommer vetenskapen att bekräfta din upplevelse.

Speciellt på morgonen kan koffein vara ett av de enklaste sätten att börja dagen ljusare.

Källa;

Hachenberger, J., Li, Y.M., Realo, A. et al. Sambandet mellan koffeinkonsumtion och den positiva effekten, men inte den negativa effekten, förändras under dagen. *Sci Rep* 15, 28536 (2025). <https://doi.org/10.1038/s41598-025-14317-0>

Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell Licens

Ovanstående text är en sammanfattning skriven som en nyhetstext och översatt från engelska.

CHAT GPT 5.0

GPT-5 har presenterats: En AI-toppmodell som dessutom är gratis!

OpenAI har lanserat GPT-5 – den mest avancerade versionen av ChatGPT hittills. Modellen introducerades i augusti 2025 och beskrivs av VD Sam Altman som ”en betydande milstolpe på vägen mot artificiell generell intelligens”.

Förbättringar jämfört med tidigare modeller

GPT-5 erbjuder betydande tekniska uppgraderingar. Modellen använder en ”smart router” som automatiskt växlar mellan snabb respons och djupare bearbetning beroende på frågans komplexitet. Den klarar avancerade uppgifter inom kodning, matematik, medicinsk rådgivning och multimodal förståelse, med delade text- och bildfunktioner

GPT-5 minskar hallucinationer rejält, ger mer exakta svar inom vårdområdet och kan hantera komplexa flerstegsproblem bättre. Den introducerar ”Safe Completions”, vilket innebär att den väger säkerhet och användbarhet i svaren

Användarvänlighet och tillgänglighet

GPT-5 är tillgängligt för alla, även gratis-användare, vilket gör det till första gången en toppmodell nås utan kostnad i OpenAI:s historik. Modellen erbjuds i olika varianter – standard, mini och nano – vilket ger flexibilitet i prestanda och kostnader.

Prissättning för utvecklare

För API-användare är priset för GPT-5: \$1,25 per miljon inmatnings-tokens och \$10 per miljon utdata-tokens. GPT-

5 mini och nano är betydligt billigare med priser ned till \$0,05 per miljon inmatningstokens

För vilka är GPT-5 särskilt värdefull?

– Utvecklare och företag kan skapa mer avancerade verktyg med förbättrad kodgenerering, felsökning och integration i komplexa arbetsflöden. – Forskare och medicinsk personal drar nytta av naturlig multimodal förståelse med anledning till att modellen överträffar tidigare versioner i medicinrelaterade tester arXiv+1. – Innehållsskapare, journalister och studenter får mer precisa och sammanhängande texter med färre fel och högre trovärdighet än tidigare modeller.

Kritik och användarreaktioner

Lanseringen har inte varit problemfri. Vissa användare upplevde den nya tonläget som mer avskytt och mindre empatiskt än GPT-4o, vilket ledde till viss kritik. Det rapporterades också om tekniska buggar och att modellens ”personlighet” ändrats.

När kommer GPT-6?

OpenAI har inte offentliggjort något lanseringsdatum för GPT-6. Sam Altman har däremot betonat företagets fortsatta höga ambitionsnivå och betydande investeringar i AI-forskning och infrastruktur

GPT-5 är ett stort steg framåt med ökad intelligens, stabilitet och tillgänglighet. Gratisanvändare får för första gången tillgång till en kraftfull modell, medan utvecklare och proffsanvändare erbjuds flexibla alternativ efter behov. Modellen är särskilt värdefull inom komplexa domäner som medicin och kodning. Kritiken visar dock att användarupplevelse fortfarande behöver poleras. GPT-6 finns i horisonten, men timing och detaljer återstår att se.

ASTRONOMI

ASTRONOMI

Astronomer fick unik inblick i döende stjärnas inre – ovanliga supernovan SN2021yfj avslöjar nya hemligheter

AR 2021 upptäcktes en supernova som nu fascinerar forskare världen över. Den kallas SN2021yfj och har gett astronomerna något de aldrig tidigare sett: en direkt inblick i en massiv stjärnas inre lager, när den avslutade sitt liv i en våldsam explosion.

Supernovan inträffade för cirka 2,2 miljarder år sedan, men dess ljus nådde jorden först nyligen. Det som gör händelsen så speciell är att explosionen inte visade de vanliga ämnena – väte och helium – som normalt finns i stjärnornas ytterhölje. I stället uppmättes stora mängder kisel, svavel och argon, ämnen som vanligtvis ligger djupt inne i stjärnan.

Detta fynd bekräftar teorin om att massiva stjärnor är uppbyggda som lök: de yttre lagren innehåller lättare grundämnen, medan tyngre ämnen bildas allt längre in mot kärnan. Hos SN2021yfj hade de yttre lagren försvunnit helt innan explosionen, vilket gav forskarna möjlighet att för första gången direkt observera de djupare skikten.

– ”Det här är första gången vi ser en stjärna som har blivit av med så mycket material att även de inre lagren syns. Det visar att stjärnor kan förlora mycket mer än vi tidigare trott – inte bara de yttersta skikten, utan även delar av sitt inre – och ändå explodera på ett sätt som blir synligt över hela universum,” säger astrofysikern Steve Schulze, en av forskarna bakom upptäckten.

Observationen gjordes först med Zwicky Transient Facility i Kalifornien, som letar efter tillfälliga ljusfenomen på himlen. Men det avgörande steget kom från Keck-observatoriet på Hawaii, där ett spektrum avslöjade supernovans ovanliga kemiska sammansättning.

Frågan forskarna nu ställer sig är: varför tappade stjärnan så mycket massa innan sin död? Möjliga förklaringar är starka stjärnvindar, våldsamma utbrott kort före slutet eller samspelet med en följeslagare i ett dubbelstjärnesystem. En hypotes är att stjärnans inre kollapsade på ett dramatiskt sätt, vilket kastade ut skalén i rymden. När dessa lager kolliderade med varandra skapades den kraftiga explosion som vi nu ser som SN2021yfj.

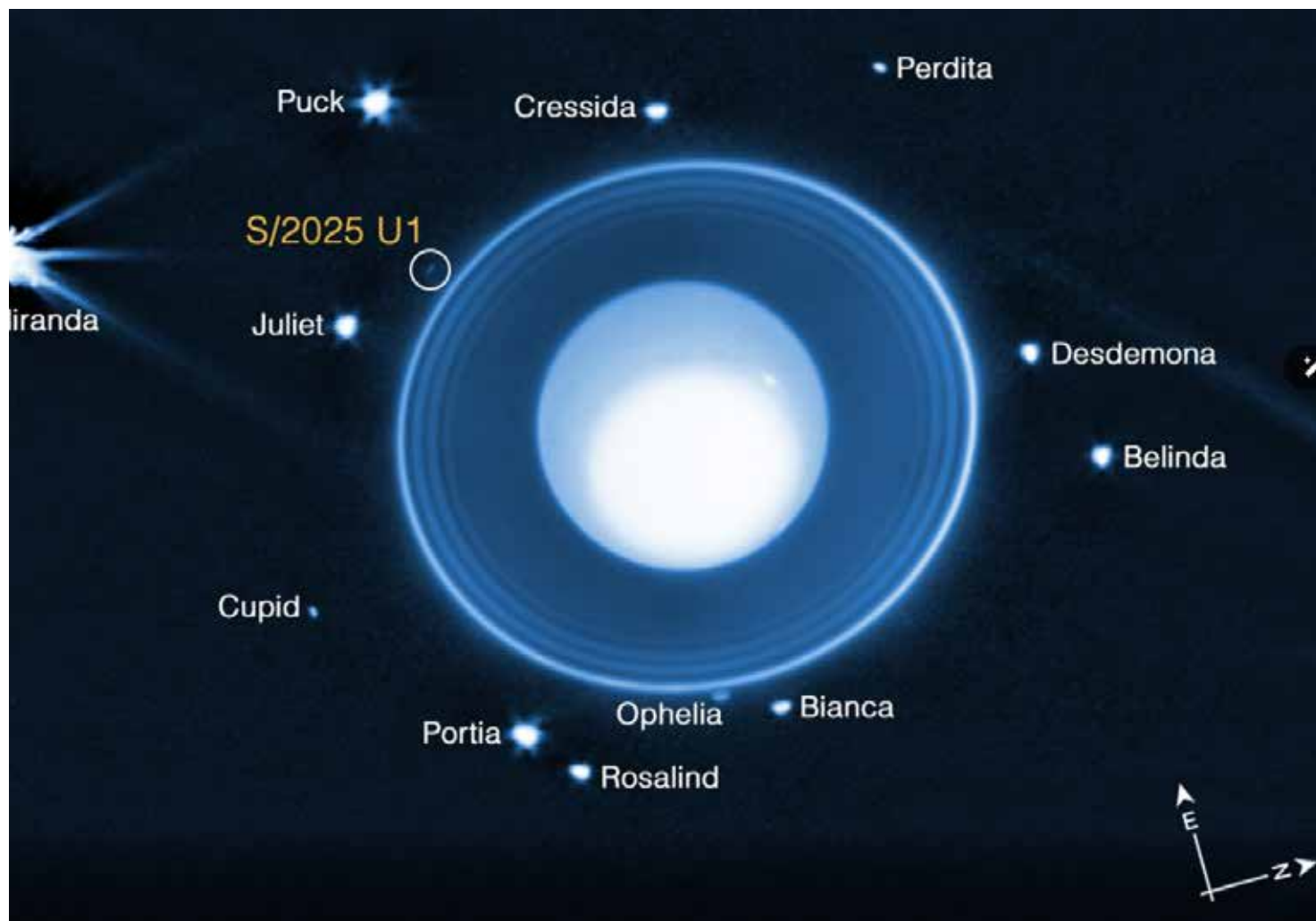
För forskarna är denna supernova en unik chans att bättre förstå de sista ögonblicken i massiva stjärnors liv. Även om SN2021yfj bara är ett enskilt fall, kan det visa sig att den representerar ett bredare fenomen som tidigare varit dolt för oss.

Upptäckten skriver om en liten del av kosmos historia och påminner oss om att universum fortfarande rymmer många hemligheter. Tack vare händelser som denna kan vi steg för steg förstå mer om hur de mest kraftfulla explosionerna i rymden verkligen går till.

ASTRONOMI

URANUS MÅNAR

Webb-teleskopet hittar ny måne runt Uranus

WEBB-TELESKOPET slår rekord och avslöjar en gömd måne i omloppsbana runt Uranus

NASA:s revolutionerande James Webb Space Telescope (JWST) har identifierat en tidigare okänd måne i omloppsbana runt isjätten Uranus, den första månupptäckten i planetens system på mer än två decennier.

Den lilla månen, med det provisoriska namnet S/2025 U1, observerades av ett team av astronomer under ledning av Dr. Maryame El Moutamid, i bilder från JWST Near-Infrared Camera (NIRCam) som togs den 2 februari 2025. Detta svärfångade objekt, med en diameter på bara 8-10 km, hade undgått upptäckt av tidigare kraftfulla observa-

torier, inklusive rymdteleskopet Hubble och rymdfarkosten Voyager 2 som flög förbi planeten 1986. Dess otroliga ljussvaghet gjorde den synlig endast för Webbs oöverträffade infraröda känslighet.

”Den här upptäckten är ett bevis på kraften hos James Webb Space Telescope”, säger en av upptäckarna, Dr. Mark R. Showalter. ”Vi ser detaljer i Urania-systemet som helt enkelt var osynliga för oss tidigare.”

Den nyupptäckta månen är 29. Månen kretsar kring Uranus och är den 14:e medlemmen i planetens inre mångrupp. Den kretsar cirka 34 950 mil från planetens centrum, mellan månarna Ophelia och Bianca, och fullbordar en full omloppsbana runt Uranus på bara 9,6 timmar. Liksom sina grannmånar följer den en nästan cirkulär bana längs planetens

ekvatorialplan, vilket tyder på att den bildades på plats för miljarder år sedan.

Enligt gammal praxis är Uranus månar uppkallade efter karaktärerna i verk av William Shakespeare och Alexander Pope. Även om det internationella forskarlaget har inlett diskussioner har man ännu inte valt något permanent, mytomspunnet namn för S/2025 U1, som väntar på officiellt godkännande från Internationella astronomiska unionen.

Denna upptäckt öppnar ett nytt kapitel i förståelsen av bildandet och den dynamiska historien om en av de mest gåtfulla planeterna i vårt solsystem, och bevisar att även välstuderade himmelska grannar fortfarande har hemligheter som väntar på att avslöjas.

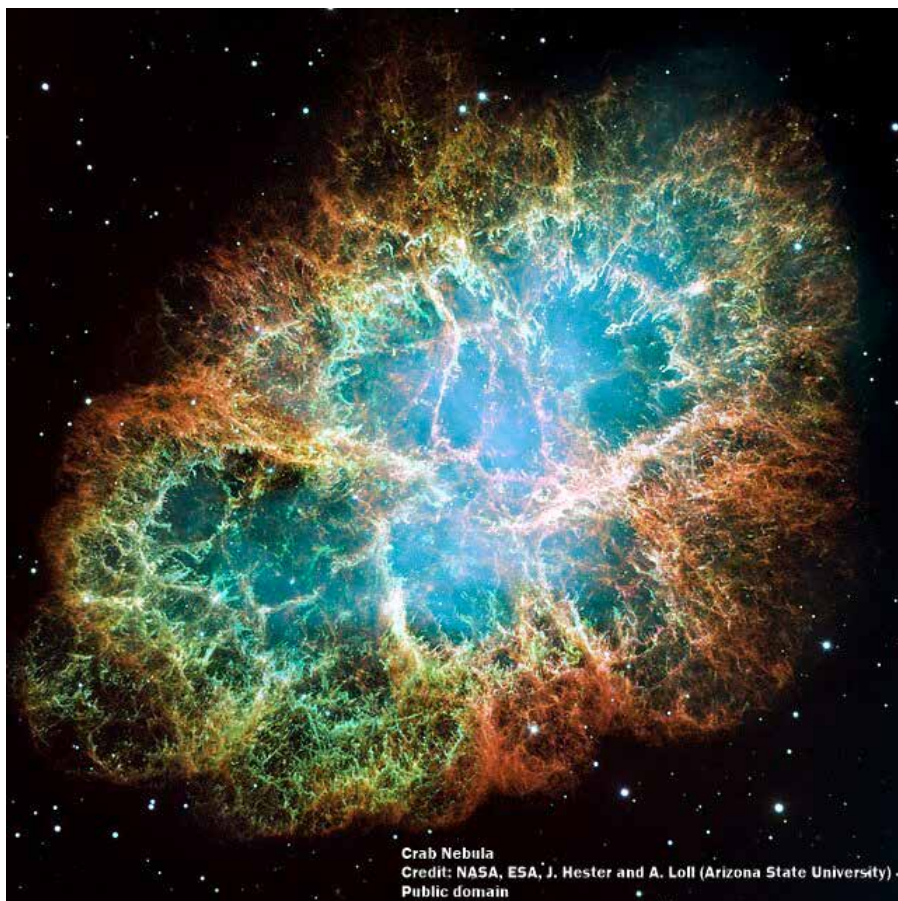
Bild kredit; JWST - NASA, ESA CSA

Public domain

ASTRONOMI

DEN STÖRSTA KÄNDA EXPLOSIONEN I UNIVERSUM

Kinesisk astronom observerar himmelsk katastrof den 10 juli 1054

Crab Nebula
Credit: NASA, ESA, J. Hester and A. Loll (Arizona State University) · Public domain

VÄRMEN I KAIFENG är en fysiskt tung. Den trycker ner. Den tränger in i stenen i den kejsrerliga astronomiska byrån. Där inne kontrollerar chefsastronomen och tjänstemannen Shen Kuo vattenuret. Timmen är sen. Himlen är klar. En bra natt för att observera.

Han sveper över himlen med sitt sikte i polerad brons. Stjärnorna är fasta. Konstant. Beordrats. Allt på sin plats. Det är Himlens väg.

Då ser han det.

En ny gäststjärna. Rakt österut. I månhuset Tianguan. Han markerar positionen. Den borde inte vara där. Det är det.

Han kallar på sin yngre skrivare. Pojkens sömniga ögon spärras upp.

”Anteckna tiden. Nu”, är Shens röst en pisksmäll. ”Position: öster om Zeta Tauri. Briljans: överlägsen Venus.”

Saken är onaturligt ljus. Den kastar svaga skuggor på gårdens stenplattor. Det flimrar inte. Det

är ett hårt, kallt, genomträngande ljus.

Veckorna går. Stjärnan ger sig inte iväg. Den håller sin ställning. Trotsig. Den syns även i dagsljus. I tjugotre dagar. Ett hål utstansat i himlens tyg.

Viskar rätten. Är det ett omen? Kejsaren är bekymrad. Shen Kuo har inga svar. Endast data. Han spårar det. Natt efter natt. Det förbannade är bara... där.

Sedan, efter tjugotre dagar, försvinner den från dagsljuset. Men på natten finns den kvar. En bländande, tyst vaktpost.

Två år senare. 1056. Det är fortfarande synligt för blotta ögat. En ständig, brännande fråga. Shen Kuos rapporter hopar sig. Diagram. Diagram. Han är besatt. Detta är en spricka i allt han känner till. Han måste förstå det.

En natt ser han hur det förändras. Inte i position. I naturen.

Det verkar som... repa upp. En svag, silverglänsande dimma börjar omge den. Som kosmisk andedräkt en kall natt. Det är subtilt. Men hans instrument ljuger inte.

Han slipar en ny lins till sin tub. Högre förstoring. Han tittar igen.

Håret i nacken reser sig.

Det är inte en ljuspunkt längre. Det är en rörig, kaotisk utsmetning. Ett moln av splittrat ljus. Det expanderar. Långsamt. Ofrånkomligen.

Han förstår. Det här är inte en födsel. Det är en död. Ett våldsamt, katastrofalt slut. En explosion i en skala han inte kan beräkna. Han betraktar efterdyningarna av ett himmelskt mord.

Han spelar in allt. Positionen. Varaktigheten. Den föränderliga naturen hos det dunkla skenet. Han skriver sin slutrapport till kejsaren. ”Stjärnan är inte en gäst. Det är ett lik. Himlen själv kan bli sårad. Den kan dö.”

Hovastronomerna arkiverar bort det. En annan anomali. Men för Shen Kuo är det allt.

Han sitter i observatoriet långt efter att hans assistenter har gått. Siktröret är fixerat på det bleknande skenet. Spöket i maskinen. Han tänker på den energi som krävs. Kraften. Den rena, ofattbara kraften.

Han lägger ifrån sig penseln. Hans hand är stadig. Men hans sinne är det inte.

Om en stjärna kan dö så här... Vad mer är möjligt? Vilka andra lagar finns det? Vad mer vet vi inte?

Han tittar åter genom röret. Det svaga, expanderande molnet stirrar tillbaka. Ett tyst, kosmiskt hot.

Och för första gången i sitt ordnade liv känner Shen Kuo en kyla som inte har något att göra med natten. Detta förändrar allt. Och det är inte över. Den finns fortfarande där ute. Och den växer!

Krabbnebulosan

Den 10 juli 1054 blev en supernovaexplosion synlig på jordens daghimmel i 23 dagar. Den registrerades av kinesiska och andra astronomer som en ”gäststjärna”. Resten är Krabbnebulosan (M1), som ligger 6 500 ljusår bort i stjärnbilden Oxen. I dess kärna finns Krabbpulsaren, en neutronstjärna som snurrar 30 gånger per sekund och som bildats ur den ursprungliga stjärnans kollapsade kärna. Denna händelse gav modern astronomi ett viktigt riktmärke för att studera supernovor och deras rester. Den är en av de få historiska supernovor som definitivt har identifierats med sin nuvarande rest.

VASA

Vasa siktar på barnvänlighet – Unicefs erkännande är nära

VASA HAR EN SNÄV tidtabell för att uppnå UNICEF:s erkännande som barnvänlig kommun före utgången av 2025. Staden har tagit betydande utvecklingssteg för att främja barns och ungas rättigheter – och nu börjar resultaten synas.

Att göra barnen delaktiga i beslutsfattandet

Ett av de viktigaste målen är en bedömning av konsekvenserna för barn (Child Impact Assessment, LAVA), som säkerställer att barnens perspektiv beaktas i planeringen av staden. Det officiella genomförandet av modellen, som pilottestades i våras, inleds på hösten, då också personalen utbildas. Ungdomsrådet har gett värdefull respons – och nu är barnen också med och påverkar

till exempel planläggningen.

Rätt till utbildning och hobbyer

Vasa satsar stort på barns delaktighet:

96 procent av personalen inom småbarnspedagogiken har fått utbildning om barnets rättigheter.

Barnens kulturveckor lockade 3 500 besökare och bjöd på ett hundratal evenemang.

De avgiftsfria motionstillfällena för familjen lockade 2 800 deltagare.

Hobbyklubbar samlar mer än tusen barn varje vecka.

Trafiken ändras också i enlighet med de ungas önskemål:

Nöjdheten med kollektivtrafiken ökade (2,8 → 3,2) och vinterunderhållet av cykelbanorna förbättrades (3,1 → 3,4).

Ungdomarna bestämmer själva

Inkludering är nyckeln:

142 barn deltog i intressebevakningsdagarna.

80 ungdomar fattade beslut om budgeten för ungdomslokalerna genom deltagande budgetering – försoket upprepas 2025.

Unicefs bedömning

Teamet i Vasa är nu i slutskedet i sin bedömning

2022–2023: Planen utarbetades i samråd med barnen.

2024–2025: Åtgärderna ska genomföras.

2025–2026: UNICEF utvärderar och delar eventuellt ut erkännande.

Om målet uppnås blir Vasa en av de mest barnvänliga kommunerna i Finland – och ett föredöme för andra.

Källa: Vaasa.fi

KONST

GALLERIVECKAN

Finlands första Gallerivecka 26–31.8.2025 – Makers' Gallery i Vasa är ett av de deltagande gallerierna

UNDER DEN SISTA veckan i augusti firas ett helt nytt slags kulturevenemang i Finland, då den första nationella galleriveckan öppnar sina dörrar för konstluskare runt om i landet. Under veckan som ordnas den 26–31 augusti ordnas över hundra konstutställningar och många andra avgiftsfria evenemang i gallerier från Äkäslompolo till Helsingfors och från Vasa till Joensuu.

I evenemanget deltar 73 gallerier från 24 orter och programmet är exceptionellt mångsidigt: vernissage, workshoppar, föreställningar, konserter, konstnärsmöten och guidningar. Här finns också plats för mer avslappnade möten, som gemensamma promenader och konstpick-

nick. Nästan alla evenemang är öppna och avgiftsfria, så tröskeln för att delta är låg även för nybörjare.

Gallery Week är speciellt utformad för att uppmuntra nya besökare att utforska lokala konstgallerier. Målet är att synliggöra den mångsidiga och högklassiga konst som visas i gallerierna under hela året. Konstgallerier är inte bara för proffs eller etablerade besökare – de är platser där vem som helst kan möta konst, få nya idéer och kanske hitta en ny hobby eller inspirationskälla.

Makers' Gallery lyfter fram konst och gemenskap

I Vasa deltar Gallery Makers' Gallery i programmet för Galleriveckan och ordnar ett särskilt diskussionstillfälle och konstnärsmöte torsdagen den 28 augusti kl. 18. Kvällens gäst är konstnären Marjo Hyvärinen, som

berättar sin egen historia och presenterar sin utställning på distans.

På evenemanget deltar också experter från Österbottens Cancerförening, och det ordnas ett öppet informations- och diskussionsmöte där man diskuterar både konst och livets stora frågor. En del av intäkterna från försäljningen av utställningen doneras till Österbottens Cancerförenings verksamhet.

Det är gratis inträde till evenemanget Makers' Gallery.

Konst från när och fjärran

Galleriveckans program erbjuder en möjlighet att uppleva konst i dess olika former – från måleri och grafik till fotografi, skulptur och performance. Varje galleri lyfter fram sin egen särart och konstlivet i sin region, vilket gör veckan till en rik och mångsidig kulturresa även inom Finland.

Tips och mer information på sociala medier

Under och även före galleriveckan delas evenemangstips och programhögpunkter aktivt på sociala medier. Du kan följa evenemanget på Facebook och Instagram med ID @galleryweekfinland. Under augusti månad visas dagligen ett urval av mässor och evenemang på olika håll i Finland.

Galleriveckan erbjuder en unik möjlighet att se hur omfattande och högklassig konstverksamheten är i Finland – och hur nära den ofta är. Även om evenemanget är rikstäckande är dess hjärta lokalt: varje galleri är en bärare och utvecklare av kulturen i sin egen region.

BILAR

NYA BILAR

Statistikcentralen: 57 % av nya bilar laddbara

FINLANDS BILPARK elektrifieras i snabb takt. Enligt färskta uppgifter från Statistikcentralen var mer än hälften – 57 % – av de personbilar som nyregistrerades i juli 2025 laddbara, antingen helelektriska eller laddhybrider.

I juli nyregistrerades totalt 5 425 personbilar, vilket är 4 % fler än i juli 2024. Sammanlagt registrerades under månaden 9 648 nya fordon, en ökning med en procent jämfört med året innan.

De helelektriska bilarna stod för den största tillväxten. Antalet nyregistreringar steg till 1 971, vilket är 47 % fler än året innan. Laddhybriderna uppgick till 1 141 fordon, och tillsammans med de helelektriska

bilarna blev det totalt 3 112 laddbara fordon – en ökning med 36 % jämfört med i fjol.

Tillväxten för elbilar märks särskilt i Nyland, där 54 % av alla helelektriska bilar registrerades.

Nedgången för traditionella drivmedel fortsätter

Nyregistreringarna av bensindrivna personbilar minskade i juli med 21 % jämfört med året innan, och uppgick till 2 039 bilar. Även dieseldrivna bilsars antal sjönk, med 17 %. Andelen traditionella förbränningsmotorbilar krymper år för år, medan de elektriska alternativen tar större marknadsandelar.

Företag och organisationer stod för en betydande del av nybilsregistreringarna i juli: 2 235 personbilar registrerades för deras bruk, vilket motsvarar 41 % av alla nya person-

bilar.

Årsutvecklingen ändå fortsatt nedåt

Trots juli månads uppgång är utvecklingen för hela januari–juli fortfarande negativ. Under årets sju första månader registrerades 42 686 nya personbilar, vilket är 4 % färre än i fjol.

Det totala antalet nyregistrerade fordon under januari–juli uppgick till 75 057, en minskning med 5 %. Nyregistreringarna ligger på en låg nivå inom nästan alla fordonskategorier, även om sommarmånaderna har visat på en viss återhämtning.

Statistikcentralens siffror visar tydligt att elektrifieringen av Finlands bilpark fortsätter i snabb takt, även om den totala marknaden ännu inte har återhämtat sig till nivån före pandemin och den ekonomiska osäkerheten. Elektrifieringstrenden för personbilar verkar dock vara både tydlig och bestående.

LITTERATUR

BOKRECENSION

Recension: En skör kärlek i krigets skugga – Petter Sandelins *Skott*

SKOTT, Petter Sandelins romandebut, får vi inte en traditionell krigsroman. Trots att handlingen utspelar sig under fortsättningskriget, där soldater ligger i skyttegravar och patrullupdrag kantar tillvaron, är det inte stridsscenerna som bär berättelsen. Istället är det stillheten, väntan och det lågmålt vibrerande livet som får ta plats. Här är det tystnaderna, blickarna, de förtroliga viskningarna om natten som skapar spänning – inte explosionerna.

Det är en tunn roman på knappt 140 sidor, men i sin koncentration är *Skott* lika rik som många tegelstensromaner. Sandelin bevisar att det inte krävs många sidor för att beröra på djupet. Det här är en sådan bok man kanske läser i ett enda svep, men som dröjer kvar länge – med ett språk som viskar snarare än ropar, med bilder som etsar sig fast i minnet.

Subtil kärlek i ett maskulint landskap

Centralt i romanen är den varsamtecknade kärlekshistorien mellan två soldater, Tallgren och Ståhl. Sandelin skildrar deras närmande med en sprödhet och återhållsamhet som är ovanlig i svensk finlands-svensk samtidslitteratur. Under romanens första halva finns inga utspel, inga deklarationer – bara antydningar: ett leende, en blick som dröjer, en beröring som kanske är en tillfällighet men ändå får pulsen att slå lite fortare.

Den poetiska försiktigheten i deras förälskelse speglar både krigets tystnad och de outtalade normer som råder mellan män i ett militärt sammanhang. Det är just detta återhållna uttryckssätt som gör kärleksskildringen så

drabbande. Tallgren och Ståhl är inte hjältar i traditionell bemärkelse, men de bär på ett mod som krävs för att älska i det fördolda, under hotet från både fiendens kulor och samhällets normer.

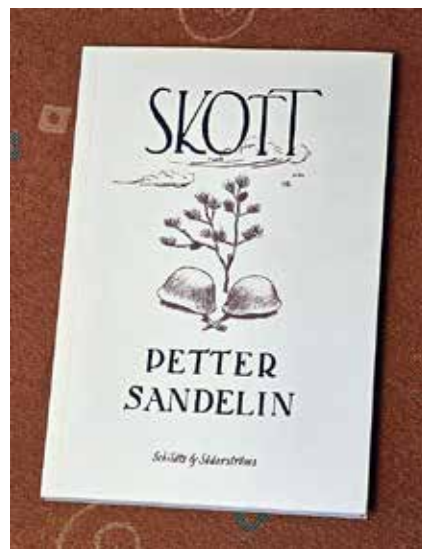
Ekot av Okänd soldat – och något mer

Läsare som är bekanta med Väinö Linnas *Okänd soldat* kommer att känna igen vissa karaktärsdrag i Sandelins persongalleri: där finns den plikt-trogne, den bitskt ironiske, den lågmålde betraktaren. Men där Linnan bygger sin roman kring ett kollektiv, riktar Sandelin sin kamera tätt in på den enskilda individen. *Skott* är därmed både en dialog med den finska krigslitterära traditionen – och ett brott mot den. Här får en annan berättelse höras: en öm kärlekshistoria mitt i dödens domän.

Människolivets parallell i ett träd

En av bokens mest fascinerande strukturella inslag är berättelsen om ett träd som följer romanens kronologi. Från fröets första sprängning av sitt skal, genom växt, mognad, och slutligen död, får vi följa trädets livslinje parallellt med huvudpersonens. Det är en diskret, men mäktig allegori över människans existens. Trädet är både symbol och konkret gestaltning av livets gång – lika utsatt för årstiders obeveklighet som människan för krigets meningslöshet.

Att trädet dör samtidigt som huvudpersonen kan läsas som ett uttryck för att människan och naturen är sammanbundna. Det blir också en påminnelse om livets cirkulära rytm: där ett frö spricker för att börja leva, och allt oundvikligen rör sig mot förmultning – både i jord

och själ.

Minnet som det som bär Bokens sista sidor byter ton. Här handlar det om att minnas. Sandelin visar hur vissa ögonblick – särskilt den första stora kärleken – etsar sig fast i medvetandet och förblir levande, oavsett hur mycket tid som passerar. Det som händer mellan Tallgren och Ståhl har inte bara betydelse där och då, i krigets nu, utan blir något som bär, trots att framtiden ser osäker eller omöjlig ut.

Detta ger romanen ett melankoliskt men vackert efterklang. Kärleken i *Skott* är inte något triumferande, inget som slutar i harmoni. Men den får ett slags evigt liv i minnet – och det är kanske mer verkligt än mycket annat.

Poetiskt språk i jordnära miljö

Petter Sandelin är poet, och det märks. Språket i *Skott* är varsamt rytmiskt, bildrikt men aldrig tungt. Här finns inga stilistiska åthävor, inga onödiga ornament – men varje mening tycks slipad som ett stenkorn. I naturbeskrivningarna når språket ibland en nästan

magisk realism: det vibrerar i mossan, viskar i träden, brusar i tystnaden. När skotten brakar, känns de som sprickor i själva textväven.

Samtidigt finns det ett starkt jordnära element i berättelsen. Soldaterna täljer, sover i leriga diken, klagar över löss. Det är en konkret tillvaro, fylld av smuts och väntan. Men mitt i detta lyser språkets känslighet – som om Sandelin vill säga att även det mest grå kan bära något skimrande.

Skott är en roman om kärlek, liv och död – men framför allt om det som gör livet uthärdligt när allt annat hotar att slås sönder. Det är inte en krigsroman i klassisk mening, snarare en roman om att vara människa i krig. Om längtan, ömhet, minne och det som får oss att fortsätta andas trots att framtiden är hölj i dimma.

Med poetisk stringens och existentiell tyngd har Petter Sandelin skrivit en debutroman som är både lågmäld och stor. En bok att bära med sig – likt minnet av en blick i natten.

KULTUR

VASA LITTFEST

Vasa LittFest i november – en kulturfestival att se fram emot

Pajtim Statovci. Foto: Ano Kurki / Otava

När höstmörkret sänker sig över Vasa i november, tänds ett kulturellt ljus som samlar litteraturläskare från hela Svenskfinland – och långt därutöver. Vasa LittFest, som i år ordnas den 13–15 november 2025, bjuder återigen på ett stjärnspäckat program fyllt av litterära möten, djupgående diskussioner och gränsöverskridande samtal.

Temat för årets festival är Gräns(er) – ett mångbottnat ämne som belyser fysiska, kulturella, språkliga och mentala gränser, men också de som överskrids i litteraturen. Festivalen vill lyfta fram hur författare tänjer gränser, överskrider genrer och belyser världen ur nya perspektiv.

Bland de första gästande författarna hittar vi några verkliga publikfavoriter. Den Finlandiaprisbelönade Pajtim Statovci återvänder till Vasa med sin hyllade roman *Lehmä synnyttää yöllä* (2024), som redan blivit en internationell succé och sålts till flera språk. Statovci är känd för sina tematiska djupdykningar i identitet och tillhörighet – ämnen som ligger helt i linje med årets festivaltema.

Från Sveriges nordligaste delar kommer Mikael Niemi, författaren bakom *Populärmusik från Vittula*, som blev både bok- och filmklassiker. Niemi är en mästare i att skildra Tornedalen och gränslandet mellan språk, kulturer och generationer. Hans nya roman *Sten i siden* är en släktkrönika om livet

i norr och får premiär i finländskt festivalsammanhang i Vasa.

Den finländska skådespelaren, fotografen och sångerskan Laura Malmivaara kommer också till LittFest. I ett unikt samarbete med Vasa stadsorkester och kompositören Arttu Takalo framför hon delar ur sin roman *Iltatähti*, ackompanjerad av vibrafon och orkester – en konstnärlig föreställning där musik, litteratur och scenkonst möts.

Flera intressanta namn är också klara. Mikko Kamula, folklorist och författare till den populära *Metsän kansa*-serien, talar om Finlands historiska gränser. Kamula har blivit en ny folkfavorit med sina romaner som väver ihop fakta, myt och berättartradition från 1400-talets Finland.

Vetenskapsjournalisten Marcus Rosenlund, känd från radio och sina populärvetenskapliga böcker, diskuterar planetens gränser. I sin senaste bok lyfter han fram den underjordiska världens mysterier – mikrober, mineraler och liv där solen aldrig lyser.

Festivalen bjuder även på humor, värme och dialekt. Den folkkära poeten Heli Laaksonen, känd för sina sydvästfinska rim och sin finurliga blick på vardagen, intar scenen på Vaasan kaupunginteatteri. Hennes

verk *Pulu uis* och de senaste böckerna om naturen har gjort henne till en av landets mest älskade scenpersonligheter.

En kväll under festivalen ägnas det övernaturliga, mytiska och skrämmande. Författarparet Tiina och Marko Hautala leder ett samtal om true crime och satanism med religionsvetaren Tuomas Äystö, aktuell med boken *Paholaisen perilliset* (2025). Samma kväll deltar även etnologen Jenna Kostet, Finlands mest kända moderna häxa *Kuparikettu*, och författaren Riina Pelttonen i en panel om myter, magi och magiska platser i Österbotten.

– Vi vill väcka både läslust och tankar om vår samtid. Temat Gräns(er) låter oss tala om identitet, historia och samhälle från såväl personliga som globala perspektiv, säger festivalens kulturproducent Ilkka Nyqvist.

LittFest är inte bara ett litteraturevenemang – det är en mötesplats där idéer, generationer och språk får mötas. Programmet innehåller som vanligt författarintervjuer, diskussioner, workshoppar och kvällsevenemang. Det uppdateras kontinuerligt under hösten på vasa.fi/littfest.

Vasa LittFest 2025 – en festival som suddar ut gränser och vidgar horisonter.

WASA DAGBLAD
Nr 23 Söndagen den 8 juni 2025
ISSN 2934-2445
Stuglivet billigast i Korsholm
Inkeri Julkunen
Stadsteaterns år
En ny era i viktmisskning
Finlandia-utställningen
Guillain-Barre

WASA
DAG-
BLAD

Wasa Dagblad

Välkommen till en ny era av dagstidningar! Säg hej till **Wasa Dagblad** - den smarta nyhetskällan som Du kan läsa överallt och som håller Dig välorienterad.

Så, vad är egentligen **Vasa Dagblad**? Jo, det är din veckodos av nyheter, information, skrätt, insikt och allt annat som gör livet litet klokare, och roligare.

Och det bästa av allt? Det är **GRATIS!** Precis, du läste rätt. Inga dolda avgifter, inga prenumerationer. Vi tror att nyheter ska vara tillgängliga för alla, oavsett om du är på en strand i Thailand eller i ditt favoritcafe runt hörnet. Så hur fungerar det? Enkelt! Bara ladda ner vårt **Wasa Dagblad** till din tablett, och du har hela världen i din hand.

Vi på **Wasa Dagblad** vet att finländare älskar sitt kaffe. Varje söndagsmorgon kan du njuta av ditt favoritkaffe och samtidigt uppdatera dig om världens händelser. Så ta fram kaffekoppen, sätt dig bekvämt och läs **Vasa Dagblad**.

I en värld full av tråkiga nyheter behövs det något som oss för att krydda till tillvaron. Välkommen till **Vasa Dagblad** - vi gör nyheter lättare att svälja!

www.vpress.ovh

BYGGPROJEKT

GÖR DET SJÄLV-BYGGARE

Bra att komma ihåg om du vill bygga ett lager! En påminnelse för gör-det-själ-v-byggare

SOMMARENBÄR DEN perfekta tiden för byggprojekt, men se till att kontrollera reglerna innan du börjar bygga – särskilt om din tomt ligger nära en väg! Även om den nya bygglagen (2025) underlättade tillståndspraxisen för små byggnader, krävs det fortfarande ett separat tillstånd av NTM-centralen för byggande på ett skyddat område vid en motorväg.

Vad är en vägskyddszon?

Ett skyddsområde är ett område i anslutning till ett vägområde där byggnaden är begränsad på grund av trafiksäkerheten och väghållningen. Dess bredd beror på typen av väg:

Huvud- och huvudvägar: 30 meter

Motorvägar: 50 meter

Regionala vägar och anslutande vägar: 20 meter

Avståndet mäts från vägens mittlinje,

och ingenting – inte ens ett staket eller ett skjul – får byggas på området utan särskilt tillstånd av närings-, trafik- och miljöcentralen.

Reformen lättade på reglerna för små byggnader

Från och med ingången av 2025 krävs inte längre bygglov för lager, garage och bastur på mindre än 30 kvadratmeter, förutsatt att de:

De är inte avsedda för bostadsbruk.

Följ planen och byggnadsordningen (t.ex. avstånden till tomtgränserna).

På samma sätt är det nu möjligt att uppföra trädskronor på mindre än 50 kvadratmeter utan byråkrati.

Närheten till vägen? Kontrollera tillståndet!

Om din tomt gränsar till en väg gäller ändå begränsningarna i det skyddade området. Till exempel:

Du vill bygga ett 25 kvadratmeter stort lager intill vägen. Enligt den nya lagen krävs inget bygglov, men om

byggnaden ligger i ett skyddat område (t.ex. mindre än 30 meter från motorvägens mittlinje) behöver du ett särskilt tillstånd från Närings-, trafik- och miljöcentralen.

När man ansöker om tillstånd bedömer man om bygget medför fara för trafiken eller olägenhet för väghållningen. I processen ingår att lyssna på grannarna och att ta fram en lägeskarta (situationsplan).

Tips för byggare

Mät avståndet från vägen – Är din tomt en del av ett skyddat område?

Förfrågan från NTM-centralen – Bekräfta kraven innan du börjar bygga.

Följ reglerna – Även om du inte behöver tillstånd är avstånd och säkerhet viktigt.

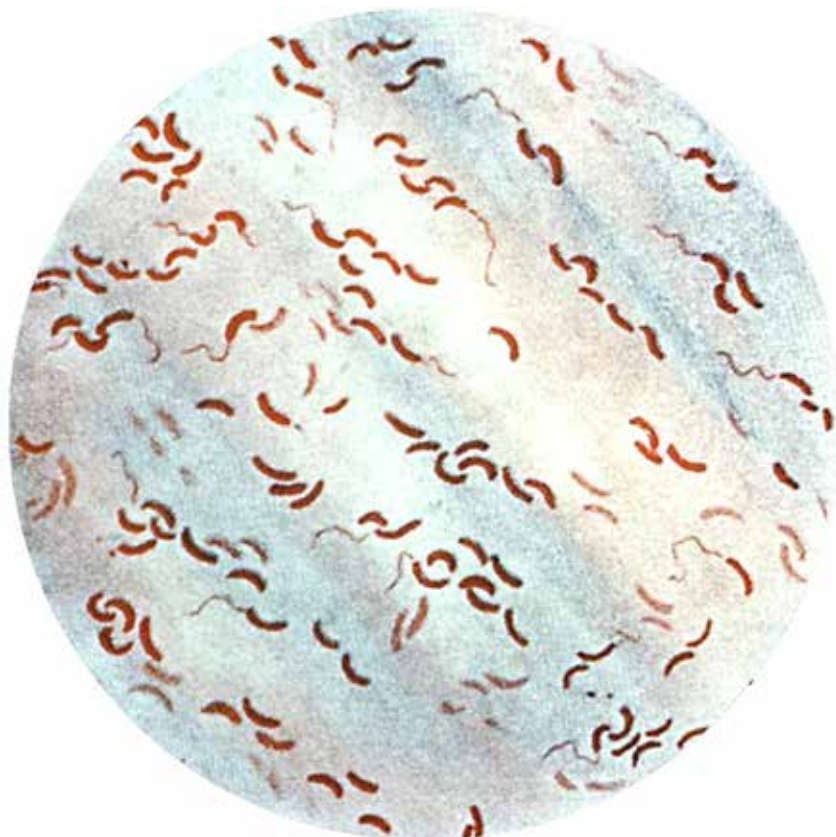
Låt inte överraskningar bromsa dina sommarbyggdrömmar – kolla reglerna och njut av ett lyckat projekt!

Källa: Närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland

SJUKDOMAR

SJUKDOMAR

THL varnar: Du kan bli smittad av vibrios i havsvatten

DEN LÅNGVARIGA VÄRMEBÖLJAN har höjt vattentemperaturen, och Institutet för hälsa och välfärd (THL) varnar för att detta ökar risken för att smittas av vibrios vid Östersjökusten. Särskilt personer med försvagat immunförsvar rekommenderas att undvika simning om de har hudsprickor eller sår.

Fyra allvarliga fall i juli

I juli konstaterades fyra allvarliga fall av vibrios i Finland. Bakterien har påträffats i blod och smittorna kommer från kusterna i södra och sydvästra Finland. I samtliga fall har infektionen troligen smittat när man

simmat genom en trasig hud. Under tidigare varma somrar, som 2014, 2018 och 2021, har också fler fall av vibrios upptäckts.

Vad är vibrios?

Vibrios är en infektion som orsakas av bakterier av släktet *Vibrio*. Dessa bakterier förekommer naturligt i bräckt vatten, till exempel i Östersjön, men deras antal kan öka betydligt i varmt vatten. I sötvatten, som sjöar och floder, finns de inte. Det är viktigt att notera att badvattenburen vibrios inte är detsamma som kolera.

Hur smittar vibrios och vilka symtom orsakar den?

Infektionen smittar vanligtvis genom en trasig hud eller ett öppet sår när man simmar. Resultatet är ofta en lokal dermatit, som kan kräva en

antibiotikakur. Om kroppens immunförsvar är nedsatt kan infektionen utvecklas snabbt och orsaka en allvarlig, till och med livshotande allmäninfektion när bakterien kommer in i blodomloppet.

En vibriosinfektion kan också orsaka öroninfektioner eller maginfluensasymtom om havsvatten sväljs. Symtomen på magsjuka kan vara från några timmar till flera dagar.

Riskområden

THL följer med situationen och bedömer riskerna i samarbete med Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC). För närvarande finns det en ökad risk för vibrios särskilt i kustområdena i Norra Österbotten, Egentliga Finland, Åland, Östra Nyland, Helsingfors och Kymmenedalen. I övriga kustområden i Finland är risken för närvarande medelhög. Risken är förhöjd så länge ytttemperaturen i havsvattnet är hög.

Bild; *Vibrio cholerae* gram färgning CDC.jpg

Den här bilden visar ett mikrofototaget från ett gramfärgat prov, som avslöjar förekomsten av många flagellatbakterier av *Vibrio cholerae*, även kända som *Vibrio comma*-bakterier. Denna speciella stam av *V. cholerae* orsakar asiatisk kolera. Lägg märke till den karakteristiska spräckliga formen hos dessa organismer. CDC

Public domain.

AI-MUSIK

Bästa AI-musikgeneratorer 2025 – från rap beats till operamästerverk

Föreställ dig en 16-årig aspire-rande rappare som vill skapa nästa virala hit men inte vet hur man producerar beats. Eller en pensionerad musiklärare som drömmer om att komponera en opera men inte har några tekniska färdigheter. Kanske till och med en podcastare som letar efter det perfekta bakgrundsspåret utan att betala dyra licensavgifter. År 2025 kommer AI-musikgeneratorer att ha avancerat till den punkt där de kan förvandla vem som helst – oavsett musikalisk utbildning – till kompositörer.

Men med så många tillgängliga alternativ, vilka AI-verktyg sticker verkligen ut? Vi testade de bästa plattformarna för att hitta de bästa AI-musikgeneratorerna 2025 som tillgodoser olika behov, genrer och kompetensnivåer.

Suno AI 3.0 – Kungen av AI-genererade låtar

Suno AI gjorde vågor 2024 med sin förmåga att generera hela låtar – texter, sång och instrumentaler – från enkla textmeddelanden. År 2025 har Suno AI 3.0 förfinat sina algoritmer för att producera ännu mer naturligt klingande sång och genrespecifika kompositioner.

Bäst för: Blivande sångare, låtskrivare och innehållsskapare.

Varför det är bra: Skriv en uppmaning som ”upptempo pop-punk-låt om sommarkärlek” och Suno kommer att skapa en hel låt på några sekunder

Perfekt: Vår tonårsrappare som precis skrivit ”ett slagkraftigt trap-beat med ett aggressivt flöde” och fick en demo i studiokvalitet på några minuter.

Udio Pro – Bästa verktyget för AI-musiksamarbete

Udio tog ett annat tillvägagångssätt genom att fokusera på samarbete mellan människa och AI. Dess 2025 ”Pro”-version gör det möjligt för användare att

börja med en melodi, nynna en melodi eller till och med ladda upp en grov inspelning, som sedan förfinas till en polerad låt av AI.

Bäst för: Musiker som vill ha AI-hjälp istället för full automatisering.

Varför det är bra: Udios ”Smart Remix”-funktion kan förvandla ett enkelt pianoriff till ett perfekt orkesterarrangemang eller en synthesizer-tung EDM-dropp.

Perfekt: Vår operaälskande pensionär som nynnade på en ariaidé och såg Udio förvandla den till ett brett, orkestrerat stycke med syntetisk operasång.

AIVA 4.0 – Expert på klassisk musik och filmmusik

Medan många AI-verktyg fokuserar på pop och elektronisk musik, är AIVA 4.0 fortfarande en favorit bland klassiska, jazz- och filmkompositioner. Indiefilmskapare, spelutvecklare och till och med professionella kompositörer använder det som inspiration.

Bäst för: Kompositörer, filmskapare och spelutvecklare.

Varför det är bra: AIVA:s ”Emotion Engine” låter användare justera stämningen för en låt (t.ex. Emotion Engine). ”mer melankolisk” eller ”heroisk klimax”), vilket gör den idealisk för att komponera scener.

Framtiden för AI-musik?

Även om AI-musikverktyg fortfarande inte helt kan ersätta mänsklig kreativitet, har de blivit ovärderliga assistenter som hjälper nybörjare att skapa professionellt klingande låtar och ger experter nya sätt att experimentera.

Den bästa delen? De flesta av dessa verktyg erbjuder gratis nivåer, så vem som helst kan börja komponera idag. Oavsett om du är en tonårig rappare, en pensionerad operaentusiast eller bara någon som älskar att göra musik, har AI-musikgeneratorer 2025 något för dig.

AI

AI-genererade poddar: En ny era för ljudinnehåll med NotebookLM

20 vardagliga förkortningar du behöver känna till (och kanske några du knappast behöver)

**Podcast in English:
Russian disinformation**
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>

I den snabbt föränderliga världen av digitala medier fortsätter artificiell intelligens (AI) att tänja på gränserna och omforma branscher samt omdefiniera kreativa processer. En av de mest banbrytande utvecklingarna är Googles NotebookLM, en avancerad språkteknologi med potential att revolutionera podstavärlden.

Med sin förmåga att skapa ljudinnehåll av mänsklig kvalitet öppnar NotebookLM upp nya och spännande möjligheter inom AI-drivna berättelser, utbildning och underhållning.

Framväxten av AI-genererade poddar

Podcastbranschen växer i en rasande takt, och innehållsskapare samt medie företag letar ständigt efter innovativa verktyg för att effektivisera produktionen och stärka kreativiteten. NotebookLM, som först fick uppmärksamhet för sin förmåga att generera hög-

kvalitativa texter, har nu tagit steget in i ljudinnehållet. Denna banbrytande teknik kan producera poddar som är nästan omöjliga att skilja från de som skapats av mänskliga programledare, vilket skapar nya möjligheter för framtiden.

Det som gör NotebookLM-genererade poddar så attraktiva är flera unika funktioner som skiljer dem från traditionella poddar:

Naturligt ljudande röst: NotebookLM kan generera ljudinnehåll med en röst som efterliknar den naturliga rytmen och tonen i mänskligt tal. Detta gör att lyssnaren får en smidig upplevelse där det är svårt att avgöra om podden är AI-genererad.

Mångsidiga ämnen: Oavsett om det handlar om nyheter, aktuella händelser eller lättsamma berättelser, kan NotebookLM hantera en mängd olika ämnen. Dess flexibilitet gör det till ett idealiskt verktyg för innehållsskapare som vill utforska olika genrer utan tidskrävande produktion.

Förkortningar finns överallt nuförtiden. Från sms-akronymer till teknisk jargong, de praktiska kombinationerna på 3 bokstäver (och ibland längre) kan vara förvirrande om du inte är insatt. Men frukta inte, andra förkortningsäventyrare! Den här artikeln kommer att utrusta dig med kunskapen att dechiffrera 20 av de vanligaste förkortningarna du kommer att stöta på i vardagen.

LOL: Laughing Out Loud, Lots of Laugh, ljudligt skarr, mycket skratt (Den här kan redan vara en klassiker för många!)

BRB: Be Right Back (Perfekt för en snabb toalettpaus under en pratstund)

OMG: Oh My God, »Herre Gud!« (Uttrycker förvåning eller starka känslor)

IMHO: In my humble opinion, I min ödmjuka åsikt (Ett sätt att inleda din åsikt artig)

** ASAP: ** Så snart som möjligt (Tänder en eld under någon... snyggt)

FYI: For Your Information, För din information (En heads-up för någon)

ETA: Estimated time of arrival, Beräknad an-

komstid (Låter dig veta när du kan förvänta dig någon)

OSA: Vänligen svara (formell begäran om svar på en inbjudan)

PDF: Portable Document Format (Ett vanligt filformat för dokument)

JPG: Joint Photographic Experts Group (Ett populärt bildfilformat)

GIF: Graphics Interchange Format (Ett annat bildformat, känt för animationer)

TIFF: Tagged Image File Format (används för bilder av hög kvalitet)

WWW: World Wide Web (Grunden till det internet vi känner till)

HTTP: Hypertext Transfer Protocol (Språket som webbsidor använder för att prata)

GPS: Global Positioning System (Hjälper dig att navigera i världen)

Bankomat: Uttagsautomat (din vänliga lokala bankomat)

DIY: Gör det själv (för de händiga människorna där ute)

VIP: Mycket viktig person (Någon som får specialbehandling)

TBA: Kommer att meddelas (Håll ögonen öppna för mer information)

TBD: Att vara bestämd (Vi håller fortfarande på att ta reda på saker)

Det här är bara ett

smakprov på förkortningsvärlden, men med dessa 20 under bältet är du på god väg att dechiffrera det vardagliga språket, från avslappnade texter till tekniska dokument. Så nästa gång du ser en förkortning som får dig att klia dig i huvudet, kom ihåg den här listan och fortsätt att utforska den underbara världen av stenografisk kommunikation!

Wasa Dagblad

En modern tidning med en layout med drag av 1870-talets press. På den tiden hade tidningar bara 4-8 sidor. Mycket text, men inga bilder alls, så det är mycket att läsa på några sidor.

Tidningen innehåller citat från gamla dagstidningar hämtade från Riksarkivet (digi.kansalliskirjasto.fi). GPT3, Gemini, Aria och Monica gör en del av det rutinmässiga redigeringsarbetet, t.ex. översättning, korrekturläsning och skrivande av korta notiser. Alla texter har granskats av journalister och redaktionen ansvarar för texternas innehåll.

Wasa Dagblad är en publikation av dagstidningstyp som än så länge utkommer på söndagsmorgnar. Men vårt mål är att den ska komma ut varje morgon i framtiden.

Tidningen finns tillgänglig gratis på nätet.

Läsarnas texter är välkomna!

Tidningen är lokalt ägd och kommer att fortsätta att vara det.

Chefredaktör är Hans Björknäs.

Redaktion: Wasa Dagblad, Skolhusgatan 37 B 7, 65100 Vasa, tel. +358-40-5462455.

Redaktionen i Helsingfors: Wasa Dagblad, Andra linjen 9 B 36, 00530 Helsingfors. Telefon +358-40-5462455. Annonser kan sändas via e-post i jpg-format, ta gärna kontakt med redaktionen.

E-post: wasadagblad@gmail.com

HOROSKOP FÖR SEPTEMBER 2025

Septemberhoroskop för de glutenfria stjärnorna □□

Väduren (21 mars–19 april)

Du marscherar modigt in i september – rakt förbi brödkorgen. Vänner beundrar din självkontroll, även om vitlöksbrödet flörtar med dig.

Oxen (20 april–20 maj)
Hemmamys och comfort food lockar, men din inre gourmet hittar glädje i nya glutenfria recept. Septembers motto: brownies kan fortfarande förändra livet.

Tvillingarna (21 maj–20 juni)
Social kalendern är full – lyckligtvis har du bemästrat konsten att diskret fråga servitören om korskontaminering. Din charm löser alla menyproblem.

Kräftan (21 juni–22 juli)
Din känsliga mage möter din känsliga själ. Stjärnorna visar att det väntar ett överflöd av glutenfria godsaker precis när du behöver dem som mest.

Lejonet (23 juli–22 augusti)

ti)
Allas ögon på dig vid matbordet. Med självförtroende visar du att glutenfritt inte är en begränsning – det är ett kulinariskt äventyr. Applåder garanterade.

Jungfrun (23 augusti–22 september)

Detta är din månad! Organisationen glänser: du märker dina mjölsorter, erövrar köket och blir en glutenfri trollkarl. Vänner ber om dina recept.

Vågen (23 september–22 oktober)

Du väger dina alternativ mellan havremjolk och mandelmjolk – balans är allt. Oroa dig inte, båda går utmärkt med dina kakor.

Skorpionen (23 oktober–21 november)

Passion är temat – även för glutenfri pasta. September bjuder på intensitet, men kom ihåg: inte varje diskussion om pizzabottnar behöver sticka.

Skytten (22 november–21 december)

Äventyr väntar! Du upptäcker ett nytt glutenfritt café eller ett recept som gör resor mindre riskfyllda. Din optimism smittar mer än surdegstart.

Stenbocken (22 december–19 januari)

Praktisk som alltid planerar du i förväg: snacks i väskan, glutenfria kex i bilen. September belönar din förutseende med stressfria utflykter.

Vattumannen (20 januari–18 februari)

Innovation styr din kost denna månad. Kikärtsp-lättar? Blomkålspizzabotten? Stjärnorna applåderar dina djärva experiment. Även skeptiker frågar efter mer.

Fiskarna (19 februari–20 mars)

Drömskt september bjuder på tröst i soppor och säkra brödalternativ. Lita på din intuition – den leder dig till de mysigaste glutenfria sammankomsterna.

□ **September bevisar: du behöver inte gluten för att glänsa.**

HUMOR FÖR ETT- HUNDRA ÅR SEDAN

UNDERVERK

Elsa: Underverkens tid är förbi.

Gerda: Nej, absolut inte! Jag läste en artikel för ett par dagar sedan, vilket gjorde att jag började tänka.

PIANO OCH HÄST

— Pappa, då Elsa fick ett piano måste du köpa mej en häst.

— Varför det?

— Jo, så att jag kan rida ut då hon övar sej.

FRÅGA OM DOTTERNS HAND. I TELEFON.

Hon: — Jassa, du bad pappa om min hand i telefon? Nå vad svarade han?

Han: — Jag vet inte om det var han som sa' något eller om blixten slog ned i telefon.

OGIFTA

Jag har observerat att det alltid är de ogifta männen, som äro de villigaste att gå ut i krig.

Han: — Ja, de veta ej vad krig är.

MÅNGA KYSSAR

Elsa: — Jag var så förvirrad, så att jag ej vet hur många gånger han kysste mig.

Ester: — Det var märkligt! Det försiggick ju rakt under din näsa.

DÄR FICK HAN

Friaren: — Jag kommer för att tala om, att jag är förlovad med Er dotter.

Fadern: — Ja, det är inte mer än rätt åt Er. Där har

Ni för att Ni hängt kring vårt hus hela hösten.

SVÄRMOR

— Henrik! sade svärmorn, jag såg dig komma ut från en pub i går.

— Ja, svarade Henrik, jag kan ju inte vara där hela dagen.

I RÄTTEN

Boven: Jag vill gärna ha en försvarsadvokat,

Domaren: När ni infångades, höll ni handen i en främmande mans ficka. Vad tror ni en försvarsadvokat kan säga till försvar för en sådan person?

Det är just det jag är gräsligt nyfiken på att höra.

Astronomic picture of the week:

Gemini South Captures Planetary Nebula CVMP 1

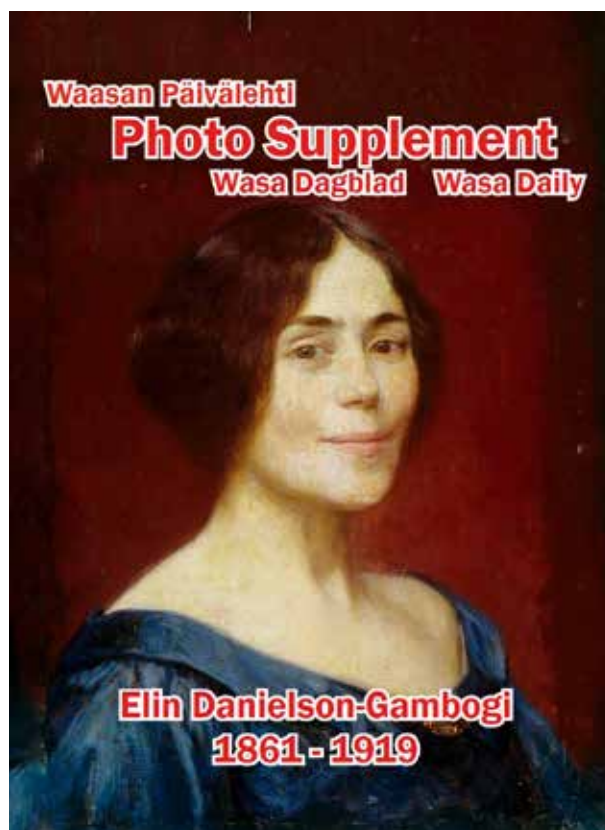

The international Gemini Observatory composite color image of the planetary nebula CVMP 1 imaged by the Gemini Multi-Object Spectrograph on the Gemini South telescope on Cerro Pachón in Chile.

Credit: International Gemini Observatory/NOIRLab/NSF/AURA

Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Nästa vecka:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot inläggfrån våra läsare. Kommentarer, historier, minnen, debatt, nyheter från hemorten. Sannolikt kommer detta att vara den viktigaste delen i denna vår tidning. Men utrymmet är ju begränsat, så skriv gärna rätt så kort! Säsänd gärna inlägg till:

wasadagblad@gmail-com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde att vara bland de första som annonserar i denna historiska och hypermodärna dagstidning.

Sänd annonser till wasadagblad@gmail.com som jpg, tiff eller png,

WASA DAGBLAD

wasadagblad@gmail.com